

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 816/10

ע"פ 835/10

ע"פ 1147/10

לפני :
כבוד הנשיא א' גרוניס
כבוד השופטת א' חיות
כבוד השופט נ' הנדל

המערער בע"פ 816/10
והמשיב 1 בע"פ 1147/10 : עודד גולד

המערער בע"פ 835/10
והמשיב 2 בע"פ 1147/10 : שלמה וחניש

נ ג ד

המשיבה בע"פ 816/10
ובע"פ 835/10
והמערער בע"פ 1147/10 : מדינת ישראל

ערעורים על הכרעת הדין מיום 24.9.2009 וגזר הדין מיום
30.12.2009 של בית המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בת"פ
40431/99 שניתנו על ידי כבוד השופט א' שהם

תאריכי הישיבות :
כ"ז בשבט התשע"א (01.02.2011)
כ"ט בשבט התשע"א (03.02.2011)
ט' באדר ב' התשע"א (15.03.2011)

בשם המערער בע"פ 816/10
והמשיב 1 בע"פ 1147/10 : עו"ד יובל קינן ; עו"ד אדם פיש ; עו"ד תמי אולמן

בשם המערער בע"פ 835/10
והמשיב 2 בע"פ 1147/10 : עו"ד מיכה פטמן

בשם המשיבה בע"פ 816/10
ובע"פ 835/10
והמערער בע"פ 1147/10 : עו"ד נועם עוזיאל ; עו"ד ליאת בן ארי-שווקי

פסק-דין

הנשיא א' גרונים:

1. לפנינו שלושה ערעורים על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (כבוד השופט א' שהם), בגדרו הורשעו המערערים, עודד גולד (הוא המערער בע"פ 816/10, להלן - גולד) ושלמה וחניש (הוא המערער בע"פ 835/10, להלן - וחניש) בביצוע 58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ועבירה אחת של קבלת דבר במרמה ללא נסיבות מחמירות. בגין הרשעתם נגזרו על המערערים העונשים הבאים: על גולד - שמונה שנות מאסר בפועל, שנתיים מאסר על תנאי לשלוש שנים לכל יעבור אחת העבירות בהן הורשע וכן קנס בסך מיליון וחצי ש"ח, או שנת מאסר תמורתו; על וחניש - שש שנות מאסר בפועל, שנתיים מאסר על תנאי לשלוש שנים לכל יעבור אחת העבירות בהן הורשע וכן קנס בסך מיליון וחצי ש"ח, או שנת מאסר תמורתו. המערערים עותרים הן נגד הרשעתם והן נגד חומרת העונש שהושת עליהם. המדינה, מצידה, מערערת על קולת עונש המאסר בפועל שנגזר על המערערים (ע"פ 1147/10).

2. הפרשה שלפנינו היא פרשה סבוכה, אשר כוללת אלפי ראיות ועשרת אלפים עמודי פרוטוקול. לא נסקור במסגרת פסק דיננו את כלל הפרטים, אלא נפרט ככל הניתן את הדרוש לצורך הכרעה. בפתח הדברים נציין, כי כתב האישום המקורי (אשר תוקן) הוגש נגד המערערים בשנת 1999. בשנת 2001 החל ההליך המשפטי בעניינם. הכרעת הדין וגזר הדין של בית המשפט המחוזי ניתנו בשנת 2009. על מנת לפשט את הדיון, תחילה יוצגו פרטי כתב האישום בקווים כלליים. לאחר מכן יידונו טענות כלליות שהעלו המערערים בערעוריהם, הכרעת הדין בכל אחד מהאישומים הפרטניים וטענות המערערים הנוגעות לאישומים אלה. לבסוף נידרש לערעורים הנוגעים לגזר הדין.

כתב האישום

3. כתב האישום המתוקן שהוגש בפרשה, כלל שישה אישומים בהם הואשמו המערערים, אדם נוסף בשם חיים סדרס (להלן - סדרס) ושמונה חברות, שאלה שמותיקה: נאשמת 4 - ג"י דבליו. אס. חברה לסחר בע"מ (להלן - GWS); נאשמת 5 - אפיקי נחל חברה לבניה בע"מ (להלן - אפיקי נחל); נאשמת 6 - א.א.ס.ט. בניין

והשקעות בע"מ (להלן - א.א.ט.ט.); נאשמת 7 - מון פארק תעשיות (1994) בע"מ (להלן - מון פארק); נאשמת 8 - עמק האביב בע"מ (להלן - עמק האביב); נאשמת 9 - דימונה טקסטיל בע"מ (להלן - דימונה טקסטיל); נאשמת 10 - אלעד הצפוני בע"מ (להלן - אלעד הצפוני) ונאשמת 11 - ארזי הצפון בניה להשכרה בע"מ (להלן - ארזי הצפון). על פי כתב האישום, שמונה החברות הוחזקו או נשלטו בפועל על ידי המערערים והיוו יחד "חטיבה אחת בעלת זרועות". באמצעות חברות אלו, כך נטען, הציגו המערערים מצגים כוזבים כלפי מרכז ההשקעות של משרד המסחר והתעשייה (להלן - מרכז ההשקעות) והוציאו כספים במרמה, תוך ניצול המשאבים המוקצים בחוק לעידוד השקעות הון, התשי"ט-1959.

4. בתקופה הרלוונטית היו למרכז ההשקעות ארבעה מסלולי הטבות עבור תוכניות עסקיות שאושרו על ידי המרכז: מסלול מענקים, מסלול ערבויות מדינה, מסלול פטורים ממס ומסלול משולב. כתנאי לקבלת אישור במסגרת מסלול המענקים או המסלול המשולב היה על היזם להצביע על יכולת להשקיע הון עצמי של לפחות 30% מתוכנית ההשקעה הכוללת שאושרה על ידי מרכז ההשקעות. מפעל מאושר רשאי היה לבנות ולייצר, בעצמו או באמצעות חברות קשורות, את הנכסים הכלולים בתוכנית המאושרת, ולקבל מענקים והלוואות בערבות מדינה. מפעל מאושר במסלול המענקים היה זכאי למענק השקעה בשיעור של 30% מסך ההשקעה בפרויקט ועוד מענק הון בשיעור של 8%. מפעל מאושר במסלול המשולב היה זכאי למענק השקעה בשיעור של 17% או 5% (תלוי במיקום הפרויקט), מענק הון בשיעור 8% וכן הלוואות בערבות מדינה. לצורך קבלת המענקים או ההלוואות היה על המפעל המאושר להגיש לבנק המבצע בקשה המתבססת על ביצוע ההשקעה בפועל. הבקשה כוללת נתונים על ההשקעות שבוצעו, פרטים על מקורות המימון ביחס להשקעות אלו והצהרה לגבי ההשקעות ומקורות המימון. הבקשה נבדקה על ידי הבנק, ואם אושרה על ידו, העביר החשב הכללי את כספי המענקים למפעל המאושר. במסלול המשולב רשאי היה הבנק לתת למפעל המאושר גם ערבויות להלוואות המובטחות על ידי המדינה.

5. ארבעה אישומים בכתב האישום המתוקן מייחסים למערערים עבירות מרמה הנוגעות לארבעה פרויקטים שבוצעו על ידי החברות השונות. סוג ראשון של מרמה נוגע לשלב הגשת הבקשה לאישור התוכנית. נטען, כי המערערים הגישו את הבקשה ללא יכולת וללא כוונה להשקיע את ההון העצמי הנדרש. כן נטען, כי המערערים נמנעו מלדווח (בעמודה הרלוונטית שבטופס הבקשה) על קיומן של חברות קשורות. סוג נוסף של מרמה נוגע לשלב של הצגת השקעת הון עצמי בפועל. לטענת המדינה, המערערים הציגו מצג שווא של השקעת הון באמצעות חשבוניות כוזבות של חברת GWS (חברה

בשליטתם). לפי הנטען, בחשבוניות שהגישו המערערים הוצגו השקעות כספים בעבודות בנייה, כאשר בפועל העבודות לא בוצעו, או שלא שולמה עבורן התמורה הנטענת. בכתב האישום מפורטות טענות בנוגע למרמה גם במסגרת בקשות למענקים והלוואות בערבות מדינה ממרכז ההשקעות. הבקשות, כך נטען, הסתמכו על דוחות ביצוע כוזבים אשר התבססו על חשבוניות כוזבות שהנפיקה GWS או על עסקאות מנופחות עם חברות זרות וסיבוב יתרת הכספים בחזרה לחשבונות המערערים דרך חשבונות בנק שווייצרים. כך, לפי הנטען, יכלו המערערים לקבל מענק בשווי של עד 25% מההוצאה המדווחת בדוח הביצוע. סוג אחרון של מרמה אליו מתייחס כתב האישום נוגע ליחסים שבין המערערים לבין ספקים וקבלני משנה, אשר לא קיבלו שכר עבור שירותם. באישומים הנוגעים לביצוע הפרויקטים יוחסו למערערים עבירות נוספות מלבד עבירות של קבלת דבר במרמה: קשירת קשר לביצוע פשע, רישום כוזב במסמכי תאגיד ועבירות לפי חוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975 (להלן - חוק מע"מ). בסך הכל ייחס כתב האישום למערערים קבלת כספים במרמה בסכום של עשרות מיליוני שקלים.

6. המערערים וסדרס הואשמו באישום נוסף שעניינו ניהול פנקסים בחברות אפיק הנחל וא.ס.ט במסגרתו נטען כי עברו עבירות שונות על חוק מע"מ. כמו כן, במהלך המשפט תוקן כתב האישום כך שנוסף לו אישום שישי, המייחס לגולד ביצוע עבירות של זיוף מסמכים. בגין אישום זה יוחסו לגולד העבירות הבאות: בידוי ראיות, הדחה להעיד עדות שקר, זיוף מסמך בנסיבות מחמירות ושימוש במסמך מזויף בכוונה לקבל באמצעותו דבר בנסיבות מחמירות.

7. בתמצית יצוין כבר עתה, כי בית המשפט המחוזי הרשיע את המערערים ואת החברות נגדן הוגש כתב האישום בביצוע 58 עבירות של קבלת דבר מרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה. לצד זאת, זיכה בית המשפט את המערערים מיתר העבירות שיוחסו להם בכתב האישום, לרבות אלו הנוגעות לאישומים החמישי והשישי. בית המשפט קבע, כי במעשיהם הוציאו המערערים במרמה כספים בסכום של כ-18 מיליוני ש"ח. כפי שצוין, טרם שנדרש להכרעותיו הפרטניות של בית המשפט המחוזי, נדון במספר טענות כלליות שמעלים המערערים.

חובת הייצוג

8. במסגרת ערעור, העלה גולד מספר טענות הנוגעות לניהול המשפט. טענתו המרכזית הינה, כי שגה בית המשפט המחוזי עת התיר לו לנהל את משפטו לבד, ללא ייצוג משפטי. אומנם, אין מחלוקת כי גולד לא הגיש בקשה למנות לו סנגור ציבורי, אך לטענתו היה על בית המשפט ליזום מינוי כאמור. עוד טוען גולד, כי לא הוקרא בפניו כתב האישום, בהיותו נאשם בלתי מיוצג, ולא הוסברו לו האישומים נגדו על ידי בית המשפט. כן מלין גולד על כך שבית המשפט המחוזי ראה בכפירתו הכללית משום חיזוק לראיות התביעה. זאת, מבלי שהוסברה לו המשמעות של כפירה כללית, כמצוותו של סעיף 152(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן - חוק סדר הדין הפלילי).

9. גולד מבסס את טענתו בדבר העדר ייצוג על כמה מקורות חוקיים. המקור הראשון הינו תקנה 4א לתקנות הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1996, וזו לשונה:

"סבר תובע כי יבקש מבית המשפט להטיל על נאשם שאינו מיוצג עונש מאסר בפועל אם יורשע, והיה לתובע יסוד להניח שהנאשם אינו מיוצג בשל היותו חסר אמצעים, יודיע על כך התובע לבית המשפט בתחילת המשפט, כדי שבית המשפט יוכל לבחון אם נתקיימו התנאים למינוי סניגור לפי סעיף 18(ב) לחוק; סבר התובע כאמור לאחר תחילת המשפט, יודיע על כך לבית המשפט בהזדמנות הראשונה."

תקנה 4א הוספה לתקנות ביום 1.2.2005. במועד זה כבר התנהלו ישיבות הוכחות בפרשת התביעה. ביוני 2005 אף תוקן כתב האישום בפעם השנייה. לטענת גולד, היה על התביעה להודיע על כוונתה לבקש עונש מאסר, כמצוות תקנה 4א, מיד בסמוך להתקנתה ושוב במועד הגשת כתב האישום המתוקן ביוני 2005. המקור השני עליו מתבסס גולד הינו תיקון 49 לחוק סדר הדין הפלילי מיום 27.7.2006 (חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 49), התשס"ו-2006 (ס"ח תשס"ו מס' 2063, 391)). במסגרת התיקון, תוקן סעיף 15 לחוק סדר הדין הפלילי וכן הוספו לחוק סעיפים 15א ו-15ב. תיקון 49 הרחיב את החובה למנות סנגור ציבורי לנאשם, גם בהעדר החשש שהנאשם חסר אמצעים. לאחר התיקון, מורה החוק כדלקמן:

15. (א) נאשם שאין לו סניגור, או חשוד בעבירה אשר לשם בירורה הוחלט לגבות עדות לאלתר לפי סעיף 117 ואין לו סניגור, ימנה לו בית המשפט סניגור אם נתקיים בו אחד מאלה :

...

(4) הוא הואשם בעבירה שנקבע לגביה כי בית משפט יטיל עונש מאסר בפועל, או כי יטיל עונש מאסר שלא יהיה, בהעדר טעמים מיוחדים, כולו על תנאי;

(5) התובע מסר הודעה כאמור בסעיף 15א(א) או (ב) לגבי הנאשם, בדבר האפשרות שהתובע יבקש מבית המשפט להטיל עליו עונש מאסר בפועל אם יורשע;

(6) התובע לא מסר הודעה כאמור בסעיף 15א(א) או (ב) לגבי הנאשם, ובית המשפט סבר, לאחר שהורשע, כי קיימת אפשרות שיוטל עליו עונש מאסר בפועל.

...

15א. (א) (1) סבר תובע כי קיימת אפשרות שיבקש מבית המשפט להטיל על נאשם עונש מאסר בפועל אם יורשע, יודיע על כך התובע לבית המשפט במועד הגשת כתב האישום או במועד אחר לפני תחילת המשפט.

...

15ב. לא יטיל בית משפט עונש מאסר בפועל על נאשם שאינו מיוצג; הוראה זו לא תחול על נאשם שייצוגו הופסק ברשות בית המשפט לפי הוראות סעיף 17.

נוסף על האמור, מסתמך גולד על שתי הנחיות מטעם היועץ המשפטי לממשלה, האחת משנת 2000 והשנייה משנת 2002, העוסקות בסוגיית מינוי סנגור לנאשם. להנחיות אלה נידרש בהמשך.

10. בתשובתה לערעור טוענת המדינה, כי גולד סירב באדיקות להפצרות החוזרות של בית המשפט ובאי כוח המדינה להיעזר בסנגור מקצועי. למעשה, כך נטען, נתמך גולד במהלך משפטו על ידי עו"ד קרין בן משה ממשרדו של עו"ד מיכה פטמן, סנגורו של וחניש, בכל הנוגע להכנות לדיונים והגשת מסמכים. לעניין המקורות אליהם היפנה גולד טוענת המדינה, כי החקיקה, התקנות וההנחיות נוגעות רק למקרים בהם יש חשש כי אי-הייצוג נובע מחיסרון כיס. בנסיבות המקרה, כך נטען, לא הייתה כל סיבה לחשש כזה. אדרבה, גולד יצר מצג לפיו העדר הייצוג נובע מבחירה חופשית של אדם הנחזה להיות בעל אמצעים. המדינה מבססת מסקנה זו על העובדה שבמהלך המשפט יצא גולד לנסיעות עסקים ברחבי העולם. עוד טוענת המדינה, כי סעיפים 15א ו-15ב לחוק סדר הדין הפלילי חלים על כתבי אישום שהוגשו לאחר 31.12.06 בלבד. המדינה מוסיפה, כי הימנעותו של בית המשפט ממתן הסבר לגולד בדבר ההשלכות של אי מתן תשובה

לאישום הינו פגם תיאורטי אשר לא גרם לעיוות דין, לאור המשקל המועט שנתן בית המשפט לכפירה.

11. אכן, הזכות לייצוג על ידי סנגור היא בגדר עיקרון יסוד בשיטת המשפט הישראלית. חשיבותה של זכות הייצוג מצויה בשני רבדים. הרובד הראשון הוא הרובד של זכויות נאשמים וחשודים. ברי, כי בטרם תישלל חירותו של נאשם או חשוד, יש להבטיח כי התקיים הליך הוגן, באמצעות ייצוג מקצועי ומסור שישמיע את קולו של הנאשם בצורה הטובה ביותר. הזכות לייצוג על ידי סנגור אינה זכות אך במובן של מתן הרשאה לנאשם להיוועץ עם עורך דין ולמנות לעצמו עורך דין על פי בחירתו. מדובר בזכות שניתן לעגנה בחוק היסוד: כבוד האדם וחירותו, אף שקיימות מחלוקות האם יש לראות את מקורה בזכות לחירות, בזכות לכבוד או בזכות לשוויון (לסקירה מקיפה ראו, איתן מגן "הזכות לייצוג בפלילים" הפרקליט מד 243, 261-264 (התשנ"ט) (להלן - מגן)). זכות הייצוג במובן הרחב מטילה חובה על המדינה למנות לנאשם סנגור במימון ממשלתי, אם אין ידו של הנאשם משגת לממן לעצמו ייצוג משפטי. בעבר, המימון לסנגורים עבור נאשמים חסרי אמצעים נעשה מתקציב בתי המשפט או באמצעות סנגורים מתנדבים. שיטה זו לא עלתה יפה ונאשמים רבים נותרו למעשה ללא ייצוג (ראו, אליהו הרנון, סיוע משפטי בהליכים פליליים: הלכה ומעשה על רקע השוואתי 139 (1983); קנת מן "ביקורת שיפוטית וערכי יסוד בהליך הפלילי" עיוני משפט יג 557, 606-609 (התשמ"ח)). על כן הקימה המדינה בשנת 1996 את הסנגוריה הציבורית, שמטרתה הענקת ייצוג משפטי במימון המדינה לנאשמים חסרי אמצעים.

12. הרובד השני של זכות הייצוג עניינו עשיית צדק. ייצוג נאשמים על ידי סנגורים מקצועיים אינו רק אינטרס של הנאשם אלא אינטרס של שיטת המשפט בכללותה, על מנת להבטיח את בירור האמת. בשיטת משפט אדברסרית אין לשופט אלא את מה שמציגים בפניו הצדדים. לא כל אדם יכול להציג את עניינו באופן עצמאי בצורה מסודרת, לערוך חקירה נגדית אפקטיבית ולטעון נימוקים משפטיים משכנעים. כאשר המדינה מיוצגת על ידי עורכי דין מיומנים ומנוסים ברזי המערכת, ואילו הנאשם, שהוא לרוב שחקן חד פעמי במערכת המשפטית, אינו מיוצג, מתעורר החשש שהאמת לא תתברר עד תום (ראו, מגן, בעמ' 244-247; קנת מן "אפליית נאשמים לרעה על רקע חוסר ביצוע החקירה הנגדית" הפרקליט לח 466, 469-470 (התשמ"ח)). לפער בין התביעה והנאשם הבלתי מיוצג ניתן להוסיף את המעורבות הרגשית של הנאשם בעניינו. מעורבות זו עלולה לפגוע במלאכת חקירת העדים והצגת הטענות על ידו (ראו, בג"ץ 515/74 פלוני מפקד מצ"ח, פ"ד כט(2) 169, 174 (1975)). ביטוי לדברים אלה ניתן לראות אף בדברי ההסבר לחוק הסנגוריה הציבורית:

"התפיסה, לפיה העזרה המשפטית ניתנת על ידי מערך של סניגוריה ציבורית, העומד מול מערך של תביעה ציבורית, מגבירה את האמון כי הצדק נראה ונעשה". (דברי הסבר להצעת חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ה-1995, ה"ח 2412, 522 (27.6.1995)).

13. היישום של זכות הייצוג מעוגן בכמה חוקים, העיקרי שבהם הוא חוק סדר הדין הפלילי. סעיף 15 לחוק קובע באילו מקרים ימנה בית המשפט לנאשם סנגור במימון ציבורי. כאמור, בשנת 2006 תוקן חוק סדר הדין הפלילי (במסגרת תיקון מס' 49), כך שהורחבה זכות הייצוג. כיום יותר נאשמים זכאים לסנגור במימון ציבורי. במסגרת תיקון מס' 49 נקבע כי תחולתו תהא רק על כתבי אישום שהוגשו לאחר יום 31.12.2006 (ראו, סעיף 4 לתיקון מס' 49). כתב האישום נגד המערערים הוגש בשנת 1999, הוקרא בשנת 2001 ותוקן (בפעם השנייה) בשנת 2005. על כן, יש לבחון האם נפגעה זכותו של גולד על פי הדין הקיים ערב תיקון מס' 49 לחוק סדר הדין הפלילי.

14. על פי הדין שחל ערב תיקון מס' 49, קבע סעיף 15(א) לחוק, כי על בית המשפט מוטלת החובה למנות לנאשם סנגור אם נתקיימו בו אחד מאלה:

(1) הוא הואשם ברצח או בעבירה שדינה מיתה או מאסר עולם או שהואשם בבית משפט מחוזי בעבירה שדינה מאסר עשר שנים או יותר.

(2) לא מלאו לו שש עשרה שנים והוא הובא לפני בית משפט שאינו בית משפט לנוער.

(3) הוא אילם, עיוור או חרש, או שיש חשש שהוא חולה נפש או לקוי בכושרו השכלי.

יצוין, כי תנאים אלה קיימים גם בנוסח החוק דהיום, אלא שבמסגרת תיקון מס' 49 נוספו מספר מקרים נוספים בהם מוטלת חובת מינוי סנגור. מכל מקום, סעיף 15(א) קובע חובה של מינוי סנגור, שאינה תלויה ברצון הנאשם (ראו, ע"פ 535/71 אבו חסין נ' מדינת ישראל, פ"ד כו(1) 667 (1971); ע"פ 383/87 חג'ג' נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(4) 54, 57 (1988)). היינו, הערכאה הדיונית אינה רשאית שלא למנות סנגור לנאשם בלתי מיוצג, אפילו אם הנאשם עצמו ביקש שלא להיות מיוצג, כאשר מתקיים אחד התנאים שבסעיף 15(א). זאת, להבדיל מערכאת הערעור, אשר רשאית שלא למנות לנאשם סנגור, אם הלה ביקש זאת ובית המשפט ראה שלא ייגרם לו אי-צדק מהעדר הייצוג (ראו סעיף 15(ב)). יוער, כי סעיף 17(ב) מתיר לבית המשפט להרשות לסנגור להפסיק

לייצג נאשם מחמת אי-שיתוף פעולה מצד הנאשם, ואף שלא למנות לנאשם סנגור אחר, אם ראה שאין בכך כדי להועיל.

15. מקרה נוסף אליו יש להתייחס הוא מקרה בו נאשם מסרב בתוקף למינויו של סנגור ציבורי. בעניין עמיאל, קבעה דעת הרוב כי על בית המשפט החובה למנות לנאשם "סרבן" סנגור, מתוך תקווה שהסנגור יוכל לקנות את ליבו ולשכנעו בחשיבות הייצוג המקצועי. רק אם יסרב הנאשם, בפועל, לשתף פעולה עם הסנגור הממונה וידבק ברצונו לייצג את עצמו, יפטור בית המשפט את הסנגור הממונה ויכבד את רצונו של הנאשם. לדעת השופט זוסמן, שנותר לעניין זה בעמדת מיעוט, אין לכפות ייצוג על נאשם כאשר בית המשפט השתכנע מראש שהנאשם לא ישתף פעולה עם הסנגור הממונה, וכי הוא מתעקש לייצג את עצמו (ע"פ 307/72 עמיאל נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(1) 622 (1974), להלן - עניין עמיאל). על עמדת הרוב שנקבעה בעניין עמיאל חזר בית משפט זה מספר פעמים (ראו למשל, ע"פ 64/87 גרסטל נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(3) 533, 539 (1988); ע"פ 2535/98 מנדורי נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 14.5.2002)). מכל מקום, שומה על בית המשפט להסביר לנאשם את חשיבותה של הגנה מקצועית, ולשדל אותו שישתף פעולה עם עורך דינו, אף לאחר שהמינוי לא עלה יפה. השופט א' רובינשטיין אף הציע, כי במקרים בהם נאשם מסרב לשתף פעולה עם סנגור ממונה, ימנה בית המשפט "עורך דין כונן", כפי שנהוג בארצות הברית, אך עמדתו לא התקבלה (ראו, ע"פ 7335/05 הסנגוריה הציבורית נ' מדינת ישראל, פ"ד ס(2) 346, 361-369 (2006)).

16. נוסף על ההוראה המופיעה בסעיף 15(א), מורה סעיף 15(ג) כי בית המשפט רשאי, מיוזמתו או לבקשת בעל דין, למנות, על פי אמות המידה שנקבעו לפי חוק הסנגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995 (להלן - חוק הסנגוריה הציבורית), סנגור לנאשם שהוא מחוסר אמצעים. אחת מאמות המידה אלה היא שהנאשם מואשם בעבירה שהעונש בגינה הוא מעל חמש שנות מאסר (העבירה בגינה הואשם גולד עונה לתנאי זה), וזאת בנוסף להיותו מחוסר אמצעים על פי אמות המידה שנקבעו (ראו, סעיף 3 לצו הסנגוריה הציבורית (ייצוג נאשמים מחוסרי אמצעים), התשנ"ו-1996 (להלן - צו הסנגוריה הציבורית)). ודוק, ההוראה בסעיף 15(ג) הינה הוראה שבשיקול דעת.

17. גולד אינו נכנס לאף אחת מן הקטגוריות הנזכרות. הוא אינו מקיים את התנאים המנויים בסעיף 15(א) כלשונו דאז. אכן, העונש המקסימלי בגין כל העבירות בהן הורשע גולד עולה על עשר שנות מאסר. ואולם, אף אחת מן העבירות בהן הואשם אין דינה, כשלעצמה, מאסר עשר שנים, ולכן לא מתקיים התנאי הראשון של הסעיף (ראו,

ע"פ 455/74 רביבו נ' מדינת ישראל, פ"ד כט(1) 778, 779 (1975)). יודגש, כי גולד מעולם לא טען, והוא אף אינו טוען כך במסגרת הערעור, כי הוא נעדר אמצעים הדרושים למינוי סגור פרטי. לפיכך, אף לא מתקיים האמור בסעיף 15(ג). על כן, המסקנה המתבקשת הינה כי בית משפט קמא פעל על פי הדין כאשר לא מינה לו סגור ציבורי. בית משפט קמא חזר והפציר בגולד שימנה לעצמו עורך דין, ומשזה סירב כיבד בית המשפט את זכותו להגן על עצמו:

"בשלב זה, נאשם 1 איננו מיוצג. בית המשפט הביא בפני הנאשם את המלצתו לשכור לו שירותי עורך דין מקצועי ולמצער, לעשות כן בשלב גיבוש הראיות המוסכמות. אין בידי בית המשפט לחייב הנאשם לקבל עליו ייצוג של עורך דין."
(ישיבה א' מיום 28.10.2001, עמוד 5).

אף המדינה הביעה את עמדתה לפיה על המערער להיות מיוצג:

"עו"ד בן ארי [מטעם המדינה – א.ג.]: לאור העובדה שנאשם 1 לא מיוצג, יהיה לנו קושי... אני מציעה שהוא ישקול לצורך ההליך הזה להיות מיוצג."
(ישיבה א' מיום 28.10.2001, עמוד 3).

18. גולד מבקש להיאחז בעיקרון התחולה האקטיבית של החוק. בעת שפורסם תיקון מס' 49 ברשומות, עדיין התנהלו ישיבות הוכחות בתיק דנא. לטענת גולד, נוכח לשונו של סעיף 15א לאחר התיקון, היה על הפרקליטות, מיד לאחר תיקון החוק, להודיע לבית המשפט על כוונתה לבקש הטלת עונש מאסר בפועל. משלא עמדה בחובתה זו, מן הנמנע היה להטיל עליו עונש מאסר, כאמור בסעיף 15ב לחוק כלשונו לאחר התיקון. טענה זו יש לדחות. עיקרון התחולה האקטיבית אינו תקף כאשר המחוקק מורה במפורש על תחולה שאינה אקטיבית. כפי שצוין, תיקון מס' 49 כולל סעיף תחולה, הקובע במפורש כי תחולת החוק תהיה אך על כתבי אישום שהוגשו לאחר יום 31.12.2006. היינו, תיקון מס' 49 אינו חל על המקרה שלפנינו. אף לגבי תקנה 4א לתקנות הסניגוריה הציבורית טוען המערער לתחולה אקטיבית. להבדיל מהאמור לגבי תיקון מס' 49, תקנות הסניגוריה הציבורית אינן כוללות הוראה מפורשת לעניין תחולתן. לפיכך, תקנה 4א חלה אף על תיקים שהתנהלו בעת שנכנס התיקון לתוקף (היינו 1.2.2005). אכן, תקנה 4א חלה על עניינו של המערער אך אין בה כדי לסייע. תקנה זו עוסקת במקרה בו "היה לתובע יסוד להניח שהנאשם אינו מיוצג בשל היותו חסר אמצעים". כפי שהובהר, אין אלו פני הדברים במקרה דנא. גולד נחזה להיות אדם מבוסס כלכלית, ועל כן לא היה על התביעה להניח כי זו הסיבה להיעדר ייצוג.

19. טענה נוספת בפי המערער היא, כי בעת הקראת כתב האישום באוקטובר 2001 חלה ההנחיה של היועץ המשפטי לממשלה מחודש מרץ 2000, וכי התביעה לא קיימה הנחיה זו. ראשית נסביר, כי במהלך שנות האלפיים התקיים תהליך הדרגתי של שינוי הדין הנוגע לייצוג ציבורי לנאשמים. שיאו של תהליך זה הוא בחקיקת תיקון מס' 49, ותחילתו בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה דאז אליקים רובינשטיין מיום 9.3.2000. ההנחיה, שבאה בעקבות פנייתו של הסנגור הציבורי דאז, פרופ' קנת מן, מתייחסת לנאשמים שמתקיימות בהם אמות המידה הקבועות בחוק הסנגוריה הציבורית ובצו הסנגוריה הציבורית, אך הם מואשמים בעבירות שעונשן פחות מחמש שנים. ההנחיה הורתה לתביעה להודיע לבית המשפט בשלב ההקראה, כי היא סבורה שיש מקום למנות לנאשם סנגור, אם הוא צפוי לעונש מאסר בפועל כלשהו. המדינה טוענת בפנינו כי מדובר בהנחיה ניסויית שחלה אך על שלוש לשכות של תביעה משטרתית ולא על הפרקליטות במחוזות. גולד טוען, כי ההנחיה חלה על כלל התובעים בשלוש לשכות אלו (אשר כוללת את הלשכה הרלוונטית לענייננו). לא מצאתי שיש צורך להכריע בכך, וזאת מפני שאין בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה כדי לסייע לגולד. מקריאת ההנחיה משנת 2000 עולה, כי היא עוסקת בנאשמים שמתקיימות בהם אמות המידה הקבועות בצו הסנגוריה הציבורית, אך אינם עומדים בסייג הקבוע בסעיף 3 לצו. דהיינו, נאשמים חסרי אמצעים אשר מואשמים בעבירה שעונשה פחות מחמש שנים. כאמור, גולד אינו טוען להיותו חסר אמצעים, ועל כן הוא אינו עומד בתנאי הזכאות לפי צו הסנגוריה הציבורית.

20. את השלב השני בתהליך ההדרגתי להרחבת מעגל הזכאות לייצוג ציבורי ניתן למצוא בהנחיית היועץ המשפטי לממשלה מיום 25.3.2002. אף על הנחייה זו מבקש גולד להשליך יהבו, אך אין בטענתו ממש. ההנחיה מ-2002 מורה:

”התובעים יונחו, בכל מקרה שיש בדעתם לבקש מאסר בפועל (להבדיל מעבודות שירות) וכשעל פי התרשמותם הנאשם איננו מיוצג מחמת חסרון כיס, להפנות את תשומת לב בית המשפט לכך, כדי שישקול מינוי סנגור”.

כאמור, התביעה במקרה דנא לא התרשמה, ובצדק, כי גולד אינו מיוצג מחמת חסרון כיס, ולכן לא נפל פגם בפועלה של התביעה.

21. עינינו הרואות, כי גולד לא הצליח להצביע על מקור חוקי כלשהו אשר היקנה לו זכות לקבלת ייצוג. בכך לא הסתיים דיונו בסוגיה, שכן עד כה בחנו אך את הרובד הראשון של הזכות לייצוג. ראינו כי זכותו של גולד לייצוג לא נפגעה שכן הוא ויתר עליה כדין ומימש את זכותו לייצג את עצמו. כעת עלינו לבחון את הרובד השני של הזכות לייצוג, על מנת לוודא שלא נגרם עיוות דין בשל העדר הייצוג לגולד.

22. כך תיאר בית משפט קמא את אופן ניהול המשפט על ידי גולד:

"הנאשם [גולד - א.ג.] גילה בקיאות רבה בחומר החקירה בתיק והוא שלט ביד רמה בניהול ההגנה, ככל שהדבר נוגע לתשתית העובדתית. הוא חקר באורח יסודי את עדי התביעה, ולמעשה לא הותיר אבן על אבן בניסיון לחשוף את העובדות לאשורן, מנקודת מבטו. לעיתים גבלו חקירותיו באריכות ובטרחנות יתר, אך ביהמ"ש לא חסם את דרכו להמשיך ולחקור את העדים כפי שיקול דעתו, בעיקר בשל העובדה, כי הנאשם לא היה מיוצג. ... הוא זימן עדי הגנה רבים, שאף הם הוכנו על ידו או על ידי גורם מקצועי אחר מטעמו, והללו מסרו עדויות התואמות בקווים כלליים את גירסתו. ... ליכולותיו הבלתי מבוטלות של הנאשם בניהול ההגנה, כמו היה פרקליט מיומן (גם אם אינו עורך דין בהכשרתו), יש להוסיף את העובדה כי הנאשם זכה למטרייה משפטית בכל מהלך המשפט, באמצעותם של עורכי הדין פטמן וקרין בן משה, אשר ייצגו את נאשם 2 (וחניש - א.ג.). מן הראוי לחזור ולהדגיש כי במהלך המשפט לא הוצג כל ניגוד עניינים בין שני הנאשמים, והשניים עמדו בחזית אחת על מנת להדוף את טענות המרמה שהוטחו בהם..." (עמוד 10379 לגזר הדין).

לא הסתפקנו בתיאור זה של בית משפט קמא ואף עיינו בפרוטוקולים רבים של ישיבות ההוכחות. מהעיון עולה, כי גולד ניהל את ההגנה באופן יסודי ורציני, משל היה סנגור בעל ניסיון. הוא היה בקיא בפרטי האישום ובראיות השונות, ערך חקירות נגדיות מקיפות, הביע התנגדויות, הגיש ראיות והתעקש על זכויותיו הדיניות. כאשר סבר גולד כי שגה בית משפט קמא בהחלטת ביניים, אף הגיש בכוחות עצמו ערר לבית משפט זה לפי סעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי (ראו, בש"פ 10160/04 גולד נ' מדינת ישראל, פ"ד נט(3) 373 (2004) (להלן – בש"פ גולד)). בבואו של גולד להעיד עדות ראשית התיר לו בית המשפט להקריא את עדותו מן הכתב, ולא בצורת מענה לשאלות. זאת, נוכח העובדה שלא היה מיוצג על ידי סנגור ועל אף התנגדות בא כוח המאשימה (ראו, פרוטוקול מיום 14.2.06, עמ' 7372-7373).

23. לכך יש להוסיף את נוכחותם של סנגוריהם של וחניש וסדרס. עורכי הדין של וחניש טוענים, כי לא ייצגו בשום אופן את גולד, ולא נטלו חלק בהגנתו. המדינה טוענת מנגד, כי המסמכים שהוגשו מטעמו של גולד הוכנו במשרד עורכי דין והיו מנוסחים וערוכים בלשון משפטית מקצועית. לצורך הכרעה אניח, לטובת גולד, כי אכן לא קיבל שירותים משפטיים מעורכי דינו של וחניש. מכל מקום, לעובדה שגולד לא היה נאשם יחיד במשפטו יש השפעה לעניין הקביעה האם יש חשש לעיוות דין. בעניין עמיאל נקבע, כי הימנעות בית המשפט למנות לנאשם סנגור הייתה בניגוד להוראות חוק סדר הדין הפלילי. למרות קביעה זו, הוחלט להותיר את ההרשעה על כנה משום שלא נגרם למערער עיוות דין. המערער בעניין עמיאל הואשם בצוותא עם נאשם נוסף ולשניהם היה קו הגנה אחד. הנאשם הנוסף היה מיוצג על ידי עורך דין. לאור זאת נקבע, כי המערער נהנה בעקיפין מייצוג משפטי (ראו, עניין עמיאל, עמוד 632). הוא הדין גם בענייננו. גולד ווחניש נקטו בקו הגנה אחד על מנת להדוף את טענות המרמה. מכאן, שגולד נהנה בעקיפין מהייצוג המשפטי של וחניש, אף אם לא קיבל ייעוץ משפטי פורמלי מעורכי דינו של זה. מכל האמור, נחה דעתי כי לא נגרם עיוות דין לגולד בשל היותו בלתי מיוצג.

24. טענה נוספת שמעלה גולד, אשר קשורה לעובדה כי לא היה מיוצג, נוגעת לכך שכתב האישום לא הוקרא בפניו. יוער, כי כתב האישום הוצג לשלושת הנאשמים, אך לאור אורכו הרב (66 עמודים לא כולל נספחים) נמנע בית המשפט מלדרוש את הקראת כתב האישום בקול. צודקת המדינה בטענה, כי מדובר בפגם תיאורטי, אם בכלל, שאין בו כדי לגרום לעיוות דין. מעיון בפרוטוקולים עולה, כי גולד היה בקיא בפרטי כתב האישום באופן שמסיר כל ספק בכך שלא היה בהעדר ההקראה כדי להשפיע על מהלך המשפט. טענה אחרת שמציג גולד נוגעת לכך שלא השיב לאישום נגדו, כאמור בסעיף 152 לחוק סדר הדין הפלילי. לטענתו, ראה בית המשפט בכפירתו הכללית חיזוק לראיות התביעה נגדו, וזאת מבלי שהוסברו לו ההשלכות של אי מתן תשובה לאישום כמצוות סעיף 152(ב). המדינה אינה מכחישה שלמערערים לא הוסברו התוצאות של הימנעות מלהשיב לאישום. עם זאת, טוענת היא כי מדובר בפגם תיאורטי בלבד, נוכח מסכת הראיות המקיפה נגד המערערים. בית המשפט המחוזי התייחס לכך שהנאשמים לא השיבו לכתב האישום, וכי על פי הדין ניתן לראות בהעדר תשובה חיזוק למשקל ראיות התביעה. ואולם, מעיון בהכרעת הדין עולה, כי הימנעות המערערים מלהשיב לאישום, וכן שתיקתם בחקירת המשטרה, לא שימשה ראיה נגדם באף אחד מן האישומים. על כן ברי, כי לא נפל כל פגם בהכרעת הדין.

25. סיכומם של דברים, דין טענותיו של גולד ביחס לחובת הייצוג ולהשלכות היעדר הייצוג להידחות.

עבירה רבת פריטים

26. כפי שצוין, בית המשפט הרשיע את המערערים בביצוע עשרות עבירות מרמה. מספר העבירות בהן הורשעו המערערים כמספר דוחות הביצוע הכוזבים שהגישו למרכז ההשקעות. זאת, בעוד שבכתב האישום יוחסה להם עבירת מרמה אחת בגין כל אישום. לטענת המערערים, שגה בית המשפט כאשר הרשיעם במספר עבירות כמספר דוחות הביצוע והיה עליו לקבוע כי מדובר בעבירה אחת רבת פריטים. לעניין זה טוען גולד, כי במסגרת האישום הראשון, התייחס בית המשפט לארבעה דוחות ביצוע כאל עבירה אחת. לשיטתו היה על בית המשפט לקבוע כך גם ביחס לאישומים הנוספים.

27. המושג "עבירה רבת פריטים" הינו גרסת המשפט הישראלי לדוקטרינה קונטיננטלית המכונה "עבירת שרשרת" (delictum continuatum). מושג זה נוסח על ידי הנשיא א' ברק בדנ"פ 4603/97 אהרון משולם נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(3) 160 (1998) (להלן - עניין משולם). זאת, לאחר שהוחלט לדחות את קליטתה של עבירת השרשרת במשפט הישראלי בגירסתה המקורית. כך הוגדרה עבירה רבת פריטים בעניין משולם:

"בנסיבות מתאימות, ניתן לחבר כמה פריטים - המהווים אובייקט לעבירה פלונית - לרצף עברייני המהווה אותה עבירה, ובלבד שרצף זה מתאפיין במחשבה פלילית כוללת, המשתרעת על הגשמתם של פריטים מספר תוך זמן סביר. דבר זה ייעשה רק כאשר ביצוע הפריטים השונים נעשה כחלק מתכנית עבריינית אחת, אשר ניתן להשקיף עליה כאירוע עברייני כולל ואחיד" (שם, בעמ' 189).

28. המבחן העיקרי להחלת הדוקטרינה של עבירה רבת פריטים, כפי שנקבע בהלכת משולם, הינו האם המעשים (הפריטים) הינם חלק מתוכנית עבריינית אחת. כמו כן, נקבעו מספר שיקולים אשר ינחו את בתי המשפט בבואם להחיל את הדוקטרינה: הראשון הינו אופן ביצוע הפריטים, קרי עד כמה דרך הפעולה של הנאשם דומה בכל אחד מן הפריטים (ראו, ע"פ 7075/03 אלון נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 2.8.2006) (להלן - עניין אלון); עניין משולם, בעמ' 184). שיקול שני הינו משך הזמן שחלף בין

פריט לפריט (עניין משולם, בעמ' 188). דוקטרינת העבירה רבת הפריטים תחול רק מקום בו פרקי הזמן בין הפריטים אינם גבוהים. שיקול נוסף נוגע לאינטרס המוגן בעבירה. בעניין משולם נקבע, כי כאשר מדובר בעבירות נגד גופו של אדם, מחייבת מדיניות משפטית ראויה לראות בפגיעה בכל נפגע ונפגע עבירה בפני עצמה, על מנת לתת ביטוי לחומרת הפגיעה בכל אדם (שם, בעמ' 185). מכאן, שעבירה רבת פריטים רלוונטית בעיקר לעבירות רכוש לסוגיהן. אף בעבירות רכוש ניתן משקל להיקף הנזק שגרמה ההתנהגות העבריינית. ככל שכל אחד מהפריטים גרם נזק משמעותי, ולקורבנות שונים, תקטן הנטייה להכיר בעבירה כעבירה רבת פריטים (עניין אלון, בפיסקה 11).

29. בפועל, הפסיקה כמעט ולא החילה את הדוקטרינה לאחר הלכת משולם, אף לא בעבירות רכוש (לדוגמה נדירה להחלת הדוקטרינה בהקשר של עבירות מרמה ראו, ת"פ (מחוזי י-ם) 1071/01 מדינת ישראל נ' רבינוביץ', פסקאות 61-63 (לא פורסם, 5.11.2007); יוער, כי בפסק הדין בערעור על פסק דין זה לא הייתה התייחסות להלכת משולם (ראו ע"פ 4354/08 מדינת ישראל נ' רבינוביץ' (לא פורסם, 22.4.2010)). כך, בע"פ 4980/07 אלון כהן נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 4.11.2010) הורשע המערער ב-42 עבירות של הלבנת הון, על אף שכולן בוצעו בשיטה אחת עקבית ודומה (ראו פסקה 32 לפסק הדין). בע"פ 10736/04 מרדכי כהן נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 26.9.2006) הורשעו הנאשמים ב-226 עבירות נפרדות של ניכוי מס תשומות שלא כדין, וכן באלפי עבירות לפי סעיף 26 לחוק הבלו על הדלק, התשי"ח-1958. הנאשמים טענו, כי בית המשפט קמא שגה עת הרשיע אותם במספר עבירות מס כמספר החשבוניות הפיקטיביות שהנפיקו. לטענתם, הדומה לטענת המערערים בענייננו, אין לראות בכל חשבונית עבירה נפרדת, אלא יש לראות כל דוח תקופתי בו נוכה מס תשומות כעבירה אחת רבת פריטים. בית המשפט דחה טענות אלה, נוכח העובדה כי הנפקת החשבוניות הפיקטיביות נפרסה על פני תקופת זמן ארוכה ביותר, כי הנזק שנגרם כתוצאה ממעשי המרמה היה משמעותי וכי כל חשבונית פיקטיבית יש בה כדי לפגוע בתכליתו של חוק המע"מ (עניין כהן, פסקה 45). ברע"פ 849/07 אשר נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 21.01.2008) (להלן - עניין בן אשר) נדון מקרה של זיוף תעודות דוקטורט וקבלה לעבודה כמרצה על בסיס תעודות אלו. באותו מקרה קיבל המערער במשך כעשרים שנה משכורת חודשית לפי תקן של דוקטור, וזאת בעקבות מרמה וזיוף של תעודות הדוקטורט. בפרשה זו הייתה זו המדינה שטענה להיותה של העבירה רבת פריטים, על מנת להתגבר על סוגיית התיישנות העבירה. זאת, שכן הקבלה לעבודה כמרצה על סמך התעודות המזויפות הייתה יותר מעשרים שנה לפני הגשת כתב האישום. בית המשפט דחה את הטענה בדבר עבירה רבת פריטים בקובעו כי התקופה הארוכה שחלפה (עשרים שנים), מנתקת את הקשר בין הפריטים, כך שלא ניתן לראות בהם עבירה אחת. מקרה

נוסף מתואר בע"פ 446/01 רודמן נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(5) 25 (2002) (להלן - עניין רודמן). בעניין רודמן הורשע המערער בשלוש עבירות של קבלת דבר במרמה. רודמן קיבל במרמה ממרכז ההשקעות אישור למפעל מאושר, וכן קיבל הלוואות באמצעות מצגים כוזבים. בית משפט זה דחה את טענתו כי יש לראות בכל הפרשה עבירה אחת רבת פריטים. נוכח האמור, יש הטוענים כי עבירת השרשרת לא התקבלה במשפט הישראלי (גבריאלי הלוי תורת דיני העונשין כרך א' 625 (2009)).

30. לשאלה האם יש לראות במסכת עובדתית מסוימת כמקימה עבירה אחת או מספר עבירות יכולות להיות כמה השלכות. הראשונה והעיקרית היא לעניין הענישה. אם יורשע הנאשם בעבירה אחת, אפילו היא "רבת פריטים", כפוף בית המשפט לעונש המירבי הקבוע בחוק לאותה עבירה. לעומת זאת, אם יורשע הנאשם במספר עבירות כמספר המעשים, אזי ניתן להענישו בגין כל עבירה באופן שיצטבר לעונש חמור מעונש על עבירה אחת. השלכה נוספת נוגעת לשאלות של סמכות בית המשפט לדון בעבירות חוץ. אם ניתן לראות בכלל מעשיו של הנאשם, אשר חלקם בארץ וחלקם בחו"ל, עבירה אחת רבת פריטים, אזי קיימת סמכות לבית המשפט הישראלי לשפוט אותו בגין כלל המעשים שביצע, שהרי מקצת העבירה בוצעה בשטח ישראל (ראו סעיף 7(א) לחוק העונשין). בעניין בן אשר נידונה האפשרות להשתמש בדוקטרינת עבירה רבת פריטים לעניין התיישנות, אך אפשרות זו נדחתה על ידי בית משפט זה (עניין בן אשר, פסקאות 10-11).

31. עינינו הרואות כי הדוקטרינה של עבירה רבת-פריטים, כפי שעוצבה בהלכת משולם, כמעט ואינה מיושמת בארץ, ואף בגרמניה, ארץ המוצא של הדוקטרינה, היא בוטלה כליל (על ידי בית המשפט העליון הפדרלי בשנת 1994 (BGHSt 40, 138;) GSSt 2/93, GSSt 3/93, Decision of May 3, 1994)). סבורני, כי הפיתרון לסוגיה שבפנינו אינו טמון במבחן אנליטי קשיח כזה או אחר, אלא ביישום של פסיקה קודמת של בית משפט זה. כך מובטחת אחידות משפטית ומניעת אפליה בין נאשם אחד למשנהו. בפרשת רודמן שהוזכרה לעיל, נפרשה מסכת עובדתית בעלת דימיון רב למסכת העובדתית שבמקרה דנא. רודמן הקים חברה בשם "אילמקו" ובאמצעות מצגי שווא קיבלה החברה ממרכז ההשקעות מעמד של מפעל מאושר. לאחר מכן הציג רודמן למרכז ההשקעות חוזה לרכישת ציוד אשר המחיר שהיה נקוב בו היה מנופח פי כמה מהמחיר האמיתי. באמצעות חוזה זה קיבל רודמן הלוואות בערבות מדינה, כאשר ההפרש בין המחיר האמיתי למחיר המנופח התחלק בינו לבין הספק. בעקבות פרשה זו הורשע רודמן בעבירה אחת של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. רודמן הורשע בביצוע עבירה נוספת של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות בגין מקרה נוסף בו

השיג מעמד של מפעל מאושר באמצעות מצג שווא. בחינת פרטי כתב האישום נגד רודמן מגלה, כי הלה הואשם והורשע בגין כל פרשה בעבירה אחת בלבד. למרות שרודמן הגיש מספר בקשות למרכז ההשקעות לקבלת הלוואות בערבות מדינה, הוא לא הואשם במספר עבירות כמספר הבקשות, אלא כמספר המפעלים להם קיבל כתב אישור ממרכז ההשקעות. כמו כן, הורשע רודמן בגין עבירה נוספת לעניין קבלת אישור ממנהל מקרקעי ישראל. בית המשפט הדגיש כי מדובר בעבירה נפרדת. זאת, למרות טענותיו של רודמן, נוכח העובדה שמדובר, בין היתר, במרמה מול רשות נפרדת (שם, בעמוד 42).

32. בענייננו, כפי שיפורט בהמשך, הורשעו המערערים במספר עבירות התואם את מספר דוחות הביצוע שהגישו. ואולם, דומה כי לא היה מקום להרשיע את המערערים בעבירת מרמה ביחס לכל דוח ודוח. ראוי לקבוע כי כל כתב אישור עבור מפעל מאושר, שהושג על ידם במרמה, עולה כדי עבירה אחת, מרובת פריטים, של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. אומנם, כפי שיפורט בהמשך, בית המשפט המחוזי זיכה את המערערים מעבירת קשירת הקשר שיוחסה להם ביחס לכל אחד מהאישומים. היינו, בית המשפט לא מצא כי למערערים הייתה כוונת מרמה כוללת ומוקדמת לעניין כל אחד מהמפעלים. ואולם, כל דוח ביצוע שהגישו המערערים, היה פריט אחד, הקשור לפריטים האחרים, של הוצאת כספים במרמה ביחס למפעל מסוים. אין גם מחלוקת, כי הגשת הדוחות הכוזבים בוצעה באופן דומה בכל אישום ואישום וכן כי מבחינת הזמן דובר בתקופות מצומצמות יחסית. אף לעניין הנזק שנגרם על ידי פעולותיהם של המערערים, דומה שבית המשפט המחוזי התייחס לנזק הכולל שנגרם ביחס לכל פרויקט ופרויקט ולא ביחס לכל אחד מהדוחות שהוגשו. לפיכך, סבור אני כי יש מקום לקבוע כי המערערים יורשעו בארבע עבירות, כל אחת מהן מרובת פריטים, של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות. זאת, ביחס לכל אחד מהמפעלים המאושרים המופיעים בכתב האישום. לצד זאת חובה להדגיש כי לקביעה זו לא תהא השלכה מעשית לעניין הענישה של המערערים.

33. משמצאנו כי יש מקום לקבל את טענת המערערים לעניין זה, אינני רואה לנכון להידרש בהרחבה לטענת המערערים לפיה היה מקום לבטל את כתב האישום בשל פגם שנפל בו. בכתב האישום שהוגש נגד המערערים לא ציינה המדינה כי בית המשפט מתבקש להרשיע את המערערים בריבוי עבירות של קבלת דבר במרמה. נושא זה הועלה לראשונה בסיכומי המדינה, שם התבקש בית המשפט להרשיע את המערערים במספר עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות כמספר הבקשות למענקים והלוואות שהוגשו למרכז ההשקעות. על פי סעיפים 149(3) ו-150 לחוק סדר הדין הפלילי רשאי

בית המשפט לבטל כתב אישום אם ראה כי נפל פגם או פסול בכתב האישום. לצד זאת יצוין, כי המערערים לא פנו אל בית המשפט המחוזי בבקשה לבטל את כתב האישום.

34. כאמור, בנסיבות המקרה סבור אני, כי אכן לא היה מקום להרשיע את המערערים בריבוי עבירות. אך לצד זאת, יוער כי ספק אם פגם מסוג זה בכתב האישום די בו כדי להביא לביטולו. סעיף 184 לחוק סדר הדין הפלילי קובע כדלקמן:

בית המשפט רשאי להרשיע נאשם בעבירה שאשמתו בה נתגלתה מן העובדות שהוכחו לפניו, אף אם עובדות אלה לא נטענו בכתב האישום, ובלבד שניתנה לנאשם הזדמנות סבירה להתגונן; אולם לא יוטל עליו בשל כך עונש חמור מזה שאפשר היה להטיל עליו אילו הוכחו העובדות כפי שנטענו בכתב האישום.

סעיף 184 מאפשר, במקרים מסוימים, להתגבר על פגם או חסר שנפל בכתב האישום, בהתקיים התנאים האמורים בסעיף. יש לציין כי ניתן להחיל את סעיף 184 אף במקרה של ריבוי עבירות באותו סעיף עבירה (ראו, רע"פ 5978/04 פלוני נ' מדינת ישראל, פ"ד ס(4) 594 (2006)). בית משפט זה קבע, כי עיקר כתב האישום הוא בתיאור העובדותי שבו, וכאשר מתיאור העובדות בכתב האישום עולה בבירור כי מעשיו של הנאשם הינם רבים, אזי די בכך כדי להביא להרשעתו ולענישתו בגין כל עבירה בנפרד, גם כאשר נפל חוסר דיוק בכתב האישום (שם, בעמוד 602, 607-608. כן ראו, עניין אלון, בפסקה 13). כמו כן, נקבע כי אין בכך משום כפילות ענישה על אותו מעשה, כאמור בסיפא של סעיף 186 לחוק סדר הדין הפלילי, ובלבד שניתן להפריד בין המעשים השונים מבחינה עובדתית ומהותית (שם, בעמוד 611). אומנם, מוטב היה לו התביעה הייתה מקפידה על ניסוח כתב האישום ועל כלילת מספר העבירות המדויק בו היא מבקשת להרשיע את הנאשמים. ואולם, דומה כי בענייננו לא הייתה מניעה להרשיע את המערערים בריבוי עבירות על סמך העובדות שנטענו בכתב האישום.

35. סיכומם של דברים הוא, כי מצאנו לנכון לקבל את טענת המערערים לעניין הרשעתם בעשרות עבירות של קבלת דבר במרמה ואנו סבורים כי יש להרשיעם בארבע עבירות מרובות פריטים של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה.

36. נעבור עתה לדון בכל אחד מהאישומים בהם הורשעו המערערים. ראשית נציג את הכרעת בית המשפט המחוזי, לאחר מכן את טענות הצדדים בפנינו ולבסוף את הכרעתנו. חובה לציין, כי לא נתייחס בפירוט לכלל הטענות שהועלו על ידי המערערים

והתפרשו על גבי עשרות רבות של עמודים. טענות רבות של המערערים נוגעות לממצאי עובדה ומהימנות של בית המשפט המחוזי. כידוע, אשר אין זו דרכה של ערכאת הערעור להתערב באלה.

האישום הראשון - פרשת "מון פארק"

37. על פי אישום זה, קשרו המערערים קשר לקבל במרמה הטבות ממרכז ההשקעות. לצורך כך הקימו המערערים את חברת מון פארק והגישו בשמה בקשה למרכז ההשקעות לקבלת מעמד של מפעל מאושר. בבקשה הוצגה תוכנית השקעה להקמת בניין תעשייתי להשכרה בכרמיאל בהשקעה של 16.8 מיליון ש"ח. הבניין היה מיועד להשכרה לחברת מעדני עולם בע"מ, חברה בת של חברת שטראוס. על פי הנטען בכתב האישום, הגשת הבקשה לכתב אישור בוצעה במסגרת קשירת קשר לקבלת כספים במרמה ממרכז ההשקעות. בבקשה, שהוגשה ביום 16.2.1994, הוצג מצג לפיו יש ברשות המערערים הון עצמי הדרוש לצורך אישור התוכנית, שהוא 30% מסך ההשקעה הכוללת. כמו כן, בעמודה הרלוונטית בטופס הבקשה לא צוין כי למון פארק יש תאגידים קשורים. על פי כתב האישום, מצג זה בדבר קיומו של הון עצמי דרוש והעדר תאגידים קשורים היה מצג שווא. ביום 17.11.1994 ניתן כתב האישור ואושרה תוכנית ההשקעה באופן חלקי במסגרת מסלול המענקים. לטענת המדינה, קבלת כתב האישור מהווה קבלת דבר במרמה. מעת לעת אישר מרכז ההשקעות תוספות לכתב האישור על סמך מצגים כוזבים, וההשקעה המאושרת הגיעה לסכום כולל של כ-21 מיליון ש"ח.

38. במהלך השנים 1994-1996 הגישו המערערים בקשות למענקים לבנק המבצע של התוכנית, בנק המזרחי. כל הבקשות היו חתומות על ידי שני המערערים. לבקשות צורפו דוחות ביצוע כנדרש, בהם נטען כי בוצעו עבודות בנייה על ידי החברה הקבלנית GWS, בהתבסס על חשבוניות שהנפיקה GWS עבור העבודות. לטענת המדינה, המערערים הסתירו ממרכז ההשקעות את העובדה כי GWS הייתה חברה בשליטתם (אף שאינה בבעלותם). בפועל, כך נטען, לא ביצעה GWS את כל העבודות המדווחות, והחשבוניות שהנפיקה היו כוזבות ומנופחות. זאת מפני שהמערערים לא שילמו ל-GWS את מלוא הסכום שדווח. חלף זאת, ביצעו המערערים תנועות סיבוביות בין חשבוניות הבנק של החברות השונות אשר בשליטתם, כך שהכספים ששולמו ל-GWS חזרו לחשבוניות של המערערים. עוד נטען, כי העבודות בשטח בוצעו על ידי קבלני משנה, ולא על ידי GWS כפי שדווח, וכי הסכומים ששולמו בפועל לקבלני המשנה היו פחותים בהרבה מההוצאות שדווחו למרכז ההשקעות. בעקבות מצגים אלו קיבלו המערערים, באמצעות מון פארק, מענקים בסך כולל של כ-7.6 מיליון ש"ח. המדינה

טענה עוד, כי המערערים לא השקיעו בפועל את ההון העצמי הנדרש בשיעור של 30% מההשקעה הכוללת. נטען, כי המערערים הציגו מראית עין כאילו הושקע כסף מזומן במון פארק, כאשר בפועל חזרו הכספים בתנועה סיבובית, דרך חשבונות בנק של חברות אחרות בשליטתם, לחשבון הבנק של המערערים.

39. המערערים לא חלקו על עצם קיומן של התנועות הסיבוביות, אלא טענו כי מדובר בפעולה עסקית לגיטימית. טענתה העיקרית של ההגנה הייתה, כי מעולם לא הייתה למערערים כוונת מרמה, וכי הביצוע של פרויקט שטראוס תאם את הדיווחים שהועברו למרכז ההשקעות. ההגנה התבססה, בעיקר, על עדותו של ישראל קנטור, אשר שימש באותה עת כמהנדס הראשי מטעם המערערים (להלן - קנטור). לפיו, עבודות הבנייה בוצעו, כפי שדווח, על ידי עובדי GWS. כמו כן ביקשה ההגנה לסמוך ידיה על דוחות המהנדס מאיר מיטל ז"ל, המהנדס מטעם בנק המזרחי (להלן - מיטל), אשר אישר את דוחות הביצוע שהגישו המערערים לבנק. למרות שמיטל נפטר בטרם ניתן היה להעידו, קבע בית המשפט המחוזי במהלך הדיונים כי המסמכים והדוחות של מיטל הם קבילים.

40. בטרם נדרש בית המשפט המחוזי להכרעה באישומים פסק הוא לגבי מספר טענות שהועלו ביחס לאישומים כולם. ראשית, דחה בית המשפט את טענת התביעה בעניין קיומה של "שיטת מרמה העוברת כחוט השני באישומים השונים". לעניין זה נקבע, כי אומנם קיימים מאפיינים ייחודיים החוזרים על עצמם בדרך פעולתם של המערערים, אך כי לא הוכח שלנגד עיני המערערים עמדה במשך כל התקופה כוונה להוציא כספים במרמה ממרכז ההשקעות. כן נקבע, כי לא הוכח שלמערערים לא הייתה כל כוונה להשלים את הפרויקטים השונים. לפיכך, קבע בית המשפט המחוזי כי בנסיבות העניין לא חלים הכללים הנוגעים ל"עדות שיטה" או ל"מעשים דומים". בית המשפט המחוזי נדרש אף לשאלת מידת אחריותו של וחניש למעשים שיוחסו למערערים בכתב האישום. בית המשפט קבע לעניין זה, כי אין להפריד בין המערערים, ויש לייחס את המעשים הנטענים לשניהם יחד כמבצעים בצוותא. בית המשפט המחוזי אומנם קבע כי גולד היה דומיננטי יותר בביצוע המעשים, אך לצד זאת ציין כי בין המערערים הייתה קיימת חלוקת תפקידים: גולד הוא אשר עמד בקשר עם מרכז ההשקעות ואילו וחניש עסק בתחום הפיננסי והטכני של הפרויקטים. כן דחה בית המשפט המחוזי את הטענה לפיה חתם וחניש על דוחות כוזבים מבלי לדעת על מהותם. סוגיה כללית נוספת אליה נדרש בית המשפט המחוזי היא שאלת ההחזקה והשליטה של המערערים בחברות השונות שהוזכרו בכתב האישום. לעניין זה קבע בית המשפט

המחוזי, כי המערערים שלטו בחברות אפיקי הנחל וא.ס.ט. באופן מלא. עוד נקבע, כי יש לראות בשתי חברות אלו כחברות "קשורות" לחברת GWS, וכי הימנעות המערערים מדיווח על קשר זה למרכז ההשקעות מהווה מצג שווא, בין אם החובה קמה בעת הגשת הבקשות ובין אם קמה במועד מאוחר יותר. עוד התייחס בית המשפט המחוזי לשאלת מהימנותו של העד קנטור, אשר חרף העובדה שהופיע ברשימת עדי התביעה והעיד מטעמה, במהותו היה עד הגנה. בית המשפט המחוזי קבע, כי יש להתייחס לעדותו בזהירות וכי אינו עד אובייקטיבי. לאור הסתירות שנמצאו בין הגרסאות של קנטור, החליט בית המשפט להעדיף את גרסתו במטרה על פני גרסתו בבית המשפט.

41. אשר לאישום הראשון קבע בית המשפט המחוזי, בניגוד לעמדת התביעה, כי לא הוכח שהייתה למערערים כוונת מרמה כבר בעת הגשת התוכנית לאישור מרכז ההשקעות. כמו כן, נקבע שלא הוכח כי ביד המערערים לא הייתה היכולת הפיננסית להשקיע הון עצמי ברמה הנדרשת בעת הגשת הבקשה למעמד של מפעל מאושר. עם זאת, נקבע כי המערערים אכן הציגו מצג שווא בכך שנמנעו מדיווח למרכז ההשקעות על קיומם של תאגידים קשורים, אשר המרכזי שבהם הינו החברה הקבלנית GWS, שהייתה אמונה על ביצוע העבודות בשטח. עוד נקבע, כי דוחות הביצוע 2-5, אשר נגזרו לעבודות עפר והכשרת הקרקע שבוצעו כביכול בקיץ 1994, היו כוזבים. זאת, שכן עבודות אלו כלל לא בוצעו בתקופה האמורה. בנוסף, ניתח בית המשפט בפירוט את תשעת דוחות הביצוע האחרים (דוחות 6-14), ואת הראיות הנוגעות לכל דוח ודוח. לבסוף הגיע בית המשפט למסקנה, כי הדוחות הללו תיארו עבודות אשר לא בוצעו כלל או בוצעו באופן חלקי בלבד, וכי העלויות המדווחות היו מנופחות. בית המשפט ביסס את קביעתו על ראיות שונות, אשר כללו בין היתר תמונות וסרטי וידיאו שצילם נציג חברת שטראוס אשר ביקר בשטח האתר, וכן עדויות של מנהל החברה הקבלנית חפר האביב בע"מ, אשר ביצעה עבודות בשטח כקבלן משנה של GWS. טענת ההגנה לפיה לא ניתן לראות עבודות עפר בעין בלתי מקצועית נדחתה על ידי בית המשפט. גם תשעת הדוחות הנותרים, הנוגעים לעבודות בניין, נמצאו על ידי בית המשפט ככוזבים. נקבע, כי העלויות המדווחות בדוחות משקפות פי שלושה ויותר מהעלויות האמיתיות ששילמה מון פארק. דוחות אלו התבססו על חשבוניות כוזבות שהנפיקו GWS, אפיקי נחל וא.ס.ט. (שתי החברות האחרונות היו בשליטתו של נאשם 3, סדרס, אשר פעל בשיתוף פעולה עם המערערים). בית המשפט קיבל את עמדת המדינה לפיה התנועה הסיבובית של הכספים נועדה להסוות את העובדה כי בפועל לא הושקע הון עצמי בחברה כנדרש ועל מנת לרמות את מרכז ההשקעות.

42. על רקע האמור, הרשיע בית המשפט המחוזי את המערערים ב-13 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ממרכז ההשקעות באמצעות דוחות ביצוע כוזבים וסיבובי כספים. המערערים זוכו מעבירות של הוצאת חשבוניות מס מבלי שנעשתה לגביהן עסקה, לפי סעיף 117(ב)(3) לחוק מע"מ. זאת, מפני שהתביעה לא טענה ולא הוכיחה כי המעשים נעשו מתוך כוונה להתחמק מתשלום מס. כמו כן, זוכו המערערים מעבירה של קשירת קשר לפשע מפני שלא הוזכרה בסיכומי התביעה. נקבע כי התביעה זנחה עבירה זו. יוער, כי קביעות אלו בעניין עבירת קשירת קשר ועבירות לפי חוק מע"מ הוחלו גם לעניין יתר האישומים בהם נכללו עבירות אלו (האישום השני, השלישי והרביעי).

האישום הראשון - ערעור

43. המערערים טוענים, כי שגה בית המשפט כאשר לא נתן משקל ראוי לדוחות של המהנדס מיטל. כאמור, מיטל היה המהנדס מטעם בנק המזרחי, הבנק המלווה של פרויקט מון פארק, וכן פרויקטים נוספים של המערערים. תפקידו של מיטל היה לפקח על הביצוע של הפרויקט ולאשר את דוחות הביצוע שהגישו המערערים. בפני בית המשפט הוגש המוצג ת/6 ובו, בין היתר, מכתבים של המהנדס מיטל בעניין פרויקט מון-פארק. ת/6 הוגש לבקשת המדינה ובהסכמת המערערים, על אף שהמהנדס מיטל נפטר ולא ניתן היה להעידו במשפט. לאור ההסכמה, קבע בית המשפט קמא במהלך הדיונים, כי המסמך הינו קביל כראיה לתוכנה. עם זאת, קבע בית המשפט בהכרעת הדין כי המשקל שיש ליתן למסמך הינו מועט:

"מהראיות שהוצגו בפניי ניתן היה להתרשם כי המהנדס מיטל התקשה ביותר, בשל גילו המופלג, לבצע את עבודתו כראוי, והוא נעזר בהסעה ובהדרכה על ידי גורמים שהועסקו על ידי הנאשמים 1 ו-2, בפרויקטים השונים". (עמוד 124 להכרעת הדין).

44. לטענת גולד, מדובר בהחלטה שגויה, שכן ההסכמה של הצדדים הייתה גם לעניין משקלה, וכי לא ניתן להסכים על הגשת ראיה שהיא קבילה "לאמיתות תוכנה" ובו בעת להסתייג מהמשקל שיש ליתן לה. על כן, לטענתו היה על בית המשפט המחוזי ליתן למסמכים משקל מלא ולהגיע למסקנה כי דוחות הביצוע שהוגשו ואושרו על ידי מיטל אינם כוזבים.

45. לא מצאתי בטענות אלו ממש. על בית המשפט של הערכאה הדיונית ליתן משקל לראיה לא אך על פי דיני הקבילות, אלא על פי מכלול הראיות המונח בפניו (ראו למשל, דנ"פ 3391/95 בן ארי נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(2) 377, 459 (1997), ורבים אחרים). בית המשפט המחוזי קבע, כי אל מול יתר הראיות שהוצגו, המשקל שיש ליתן לדוחות של המהנדס מיטל הינו מועט ביותר. אינני רואה סיבה להתערב בקביעה זו. למעלה מן הדרוש אעיר, כי צדק בית המשפט עת נתן משקל מועט לראיה ת/6, נוכח הנסיבות של עריכת המסמך. ת/6 הינו דוח פנימי שהוכן על ידי דב ברנשטיין בעקבות בקשת מנכ"ל בנק מזרחי, מר ויקטור מדינה (להלן – דוח ברנשטיין). דוח ברנשטיין הוכן בעקבות דוח ביקורת של מרכז ההשקעות, שהוכן על ידי משרד רו"ח שחק (להלן – דוח שחק). דוח שחק בחן, בין היתר, 11 מפעלים מאושרים במסלול המענקים ובמסלול ההלוואות אשר לוו על ידי בנק המזרחי. בין 11 המפעלים הללו ניתן למצוא את אלעד הצפוני, ארזי הצפון, עמק האביב ומון פארק. בדוח שחק עלו תהיות לגבי אופן הטיפול של הבנק במפעלים אלו, וכן צוין בו כי הבקשות למענקים ודוחות הביצוע שהוגשו למרכז ההשקעות על ידי המפעלים המאושרים לא תמיד נסמכו על דוחות מהנדס הבנק כנדרש. יצוין, כי דוח שחק לא הוגש בפני בית המשפט. לדוח ברנשטיין צורפו מכתבים של המהנדס מיטל בהם הוא מאשר את ביקוריו במפעלים הרלוונטיים. המכתבים לא נוסחו בזמן אמת אלא בעת הבדיקה של ברנשטיין. כולם נכתבו באותו היום - 24.3.1997, והינם לקוניים. אף אם ניתן לקבוע מן המסמך ת/6, כי המהנדס מיטל ביקר באתר מון פארק מספר פעמים ובדק את התקדמות העבודה בשטח, אין בכך כדי לשלול קביעה בדבר מרמה מטעם המערערים. כזכור, בית המשפט קבע, כי דוחות הביצוע שהגישו המערערים בפרויקט מון פארק הינם כוזבים. נקבע, כי הדוחות התבססו על חשבוניות כוזבות שהנפיקו חברות קבלניות, בהם תוארו סכומי הוצאה מנופחים מהתשלום בפועל ששולם. החברות הקבלניות (GWS, אפיקי נחל ו-א.א.ס.ט.) היו חברות בשליטת המערערים. יוצא אם כן, כי לאור נסיבות המרמה, ונוכח אופיו של המסמך ת/6, רשאי היה בית המשפט להסיק כי המערערים הוליכו שולל את המהנדס מיטל כפי שהוליכו שולל את מרכז ההשקעות.

46. טענה נוספת בפי המערערים הינה בדבר ההגדרה של "חברות קשורות". כזכור, הגישו המערערים, בשמה של חברת מון פארק, בקשה למרכז ההשקעות לקבלת מעמד של מפעל מאושר. בכתב האישום נטען, כי הבקשה הציגה מצג כוזב כפול: ראשית, הוצג כי ברשות המערערים הון עצמי דרוש על פי הנחיות מרכז ההשקעות (הכוונה להון של 30% מסך העלות הכוללת של הפרויקט). שנית, כך נטען, הוצג מצג כוזב לפיו

אין למון פארק חברות קשורות, וזאת למרות ששלוש החברות הקבלניות אשר ביצעו את העבודות בפרויקט (GWS, אפיקי נחל ו-א.א.ס.ט.) היו בשליטתם של המערערים. לעניין החברות הקשורות קבע בית המשפט המחוזי כי המערערים אכן הציגו מצג שווא בבקשה לקבלת מעמד של מפעל מאושר. נקבע, כי המערערים שלטו בפועל בחברות למרות שלא החזיקו ישירות במניות שלוש החברות הקבלניות. בית המשפט המחוזי הסתמך, בין היתר, על הכללים אשר נקבעו במדריך שערך משרד רו"ח קסלמן את קסלמן, כמדריך ליישום החוק לעידוד השקעות הון (להלן - מדריך קסלמן, סומן ת/2). המדריך מגדיר חברה קשורה כך:

1. מי ששולט, במישרין או בעקיפין, במי שניתן לו כתב האישור;

2. תאגיד שהשליטה בו, במישרין או בעקיפין, היא בידי מי שניתן לו כתב האישור;

3. תאגיד שהשליטה בו, במישרין או בעקיפין, היא בידי מי שמתקיימת בו הוראת פסקאות (1) או (2) להלן.

על כן נקבע, כי היה על המערערים לדווח למרכז ההשקעות כי החברות הקבלניות הינן חברות קשורות לחברת מון פארק, המפעל המאושר.

47. בעניין זה טוען גולד, כי שגה בית המשפט המחוזי בקביעה מהן חברות קשורות. סעיף 40א לחוק עידוד השקעות הון קובע, כי בעל שליטה יוגדר בהתאם לאמור בסעיף 32(9) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]. באותו סעיף נקבע, כי בעל שליטה הוא מי שמחזיק 10% ממניותיה של חברה. לטענת גולד, הוא אינו מחזיק ב-10% ממניות חברת GWS, אפיקי נחל או א.א.ס.ט, ועל כן סבור הוא כי חובות הדיווח שהטיל בית המשפט הינן מרחיקות לכת. לטענתו, שגה בית המשפט המחוזי עת קבע פרשנות מרחיבה למונח "בעל שליטה", ובהתאם לכך למונח חברה "קשורה". עוד טוען גולד, כי בית המשפט נקלע לדבר טעות כאשר הסתמך על מדריך קסלמן, אשר פורסם במועד מאוחר לאירועים נשוא כתב האישום.

48. סבורני, כי צדק בית המשפט בקובעו כי היה על המערערים לדווח למרכז ההשקעות בדבר הקשר לשלוש החברות הקבלניות. אכן, מדריך קסלמן פורסם לאחר הגשת הבקשה של מון פארק למעמד של מפעל מאושר. ואולם, בית המשפט המחוזי התייחס לנקודה זו וקבע, כי היה על המערערים לדווח למרכז ההשקעות על החברות הקבלניות אף לאחר הגשת הבקשה. זאת, נוכח המשך הפעלת הפרויקט וקבלת המענקים ממרכז ההשקעות. כמו כן אני סבור, כי המערערים ידעו היטב כי הם

מסתירים עובדה חשובה ביותר ממרכז ההשקעות. חברת GWS נוסדה על ידי המערערים בשנת 1988, ובשנת 1999 העבירו הם 99% ממניותיה לחברה בריטית בשם גארדיאן. גארדיאן היתה בבעלות אביו של המערער וחניש ואדם נוסף. בתקופה הרלוונטית היו המערערים מיופי כוח לפעול בשם החברה בכל פעילותה בארץ. החברות אפיקי ונחל ו-א.א.ס.ט. נוסדו על ידי סדרס, אשר הורשע כמסייע למערערים. בתקופה הרלוונטית היו המערערים המנהלים הפעילים של שתי החברות הללו. נוכח האמור, ברי כי המערערים שלטו בפועל בשלוש החברות הקבלניות, ואינם יכולים להסתתר מאחורי טענות בדבר שיעור ההחזקה הישירה במניות. לכך ניתן להוסיף עדויות רבות של קבלני משנה שעבדו מול חברת GWS, לפיהן האנשים הרלוונטיים איתם שוחחו לצורך קבלת תשלום על עבודתם היו המערערים (ראו למשל, עדותו של ארמונד בן מוחא, פרוטוקול דיון מיום 14.10.2002, עמוד 1677). לפיכך, צדק בית משפט קמא בקובעו כי המערערים הציגו מצג שווא בפני מרכז ההשקעות בכך שלא דיווחו על הקשר שבין חברת מון פארק לבין שלוש החברות הקבלניות GWS, אפיקי ונחל ו-א.א.ס.ט.

49. טענה נוספת אותה מעלה גולד היא, כי שגה בית המשפט המחוזי בקביעותיו לעניין עדותו של קנטור. כזכור, קבע בית המשפט כי עדותו של קנטור בבית המשפט אינה אמינה ונועדה לחזק את גרסת המערערים. עוד יוזכר, כי אמרותיו של קנטור בחקירתו במשטרה התקבלו לפי סעיף 10א לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971, בהסכמתו של גולד. לטענת גולד, שגה בית המשפט עת ביסס קביעות מרשיעות על אמרות החוץ של קנטור, אך נמנע מלבסס קביעות מזכות על עדותו של קנטור בבית המשפט. גולד מוסיף, כי הסכמתו להצגת אמרות החוץ של קנטור ניתנה בעת שלא היה מיוצג, וזאת בניגוד לאמור בסעיף 144 לחוק סדר הדין הפלילי. בעניין זה צודקת המדינה באומרה, כי קביעותיו של בית המשפט המחוזי לעניין קנטור הן בגדר ממצא מהימנות, שנקבע על פי התרשמות בלתי אמצעית מהעדות של קנטור. כלל ידוע הוא כי בית המשפט שלערעור יימנע בדרך כלל, מלהתערב בממצאי מהימנות ועובדה הנקבעים על ידי הערכאה הדיונית. לא מצאתי נימוק המצדיק חריגה מכלל זה בנסיבות העניין. אף טענתו של גולד בעניין סעיף 144 לחוק סדר הדין הפלילי אין לה על מה לסמוך. בית המשפט קיבל את אמרות החוץ של קנטור במשטרה על פי סעיף 10א לפקודת הראיות ולא על פי הסכמה דיונית בין הצדדים (ראו עמוד 95 להכרעת הדין). על כן, אין כל משמעות מעשית בעניין זה לכך שגולד לא היה מיוצג.

50. המערערים מעלים טענה נוספת בדבר הראיות שסומנו ס' 287 ו-ס' 289, אשר לטענתם הינן בעלות משמעות מזכה. ס' 287 הינו מכתב מחברת מון פארק לחברת שטראוס מיום 4.8.1994, שעניינו ביצוע עבודות עפר ופינוי השטח על ידי חברת ב.ז.ה.. ס' 289 הינו מכתב ממון פארק לשטראוס מיום 1.9.1994 שעניינו הזמנה, אספקה והובלת מצעים לאתר תרדיון. לטענת המערערים, מסמכים אלו מעידים כי אכן בוצעו עבודות עפר באתר במהלך קיץ 1994, וכי דוחות הביצוע 2-5 אינם כוזבים כלל.

51. המסמכים שסומנו ס' 287 ו-ס' 289 הוגשו במהלך עדותו של קנטור, אשר אישר את האותנטיות של המכתבים. לשיטת המדינה מדובר במסמכים מזויפים. בעקבות הגשת מוצגים אלו ומוצגים נוספים (ס' 284-293), תיקנה המדינה את כתב האישום והוסיפה את האישום החמישי נגד גולד, שעניינו זיוף, בידוי ראיות והדחת עד. בית המשפט המחוזי זיכה את גולד מחמת הספק מעבירות אלו. המדינה לא הגישה ערעור על כך. עם זאת, צודקת המדינה בטענתה כי בעצם הזיכוי אין כדי לחייב את בית המשפט להסתמך על תוכנם של המסמכים. המכתבים, אשר ממוענים לחברת שטראוס, לא נמצאו במשרדי החברה. שנית, גם אם יוצאים מנקודת ההנחה כי המכתבים נשלחו בזמן אמת על ידי קנטור, אין בכך כדי לסייע למערערים בכל הנוגע לאישום הראשון. המכתבים אך מוכיחים, כי קנטור הציג בפני הלקוח, חברת שטראוס, מצג לפיו במהלך קיץ 1994 התקיימו עבודות עפר בשטח האתר. אין במכתבים כדי להוכיח כי מצג זה אכן היה אמיתי. לאור הקביעות של בית המשפט בדבר מועד תחילת ביצוע העבודות באתר, קרי במועד מאוחר לקיץ 1994, ובדבר המצגים הכוזבים שהוצגו בפני מרכז ההשקעות, ניתן להגיע למסקנה כי מדובר במצג שקרי (וראו עמוד 262 להכרעת הדין). על כן, צדק בית המשפט המחוזי כאשר נמנע מלבסס ממצאים מזכים על המסמכים ס' 287 ו-ס' 289.

52. סיכומם של דברים הוא, כי לא מצאנו לנכון להתערב בקביעותיו של בית המשפט המחוזי לעניין הרשעתם של המערערים בעבירות נשוא האישום הראשון.

האישום השני - אתר תרדיון

53. בשנת 1994 ייסדו המערערים את חברת עמק האביב. על פי אישום זה, הגישו המערערים ביום 10.10.1994 בשם עמק האביב בקשה למרכז ההשקעות לקבלת מעמד של מפעל מאושר. על הבקשה היה חתום ישראל קנטור, בהוראתם של המערערים. הבקשה הציגה תוכנית להקמת בניין תעשייתי להשכרה באתר תרדיון בגוש שגב בהיקף

של כ- 5.3 מיליון ש"ח. על פי הנטען בכתב האישום, הגשת הבקשה לכתב אישור בוצעה במסגרת קשירת קשר לקבלת כספים במרמה ממרכז ההשקעות. עוד נטען, כי הבקשה כללה מידע כוזב בעניין קיומו של ההון העצמי הנדרש. לפי המסופר, הציגה הבקשה מצג שקרי לפיו אין לעמק האביב תאגידים קשורים. ביום 27.3.1995 קיבלה עמק האביב כתב אישור כמפעל מאושר, במסגרת מסלול המענקים. בהתבסס על כתב האישור הנ"ל הגישה עמק האביב במהלך שנת 1995 שתי בקשות למענקים לבנק המבצע, בנק המזרחי, בהן דווח על השקעת הון עצמי בתוכנית המאושרת. בעקבות כל דוח ביצוע שהוגש קיבלה עמק האביב מענקים ממרכז ההשקעות בסך של 524,510 ש"ח.

54. דוח הביצוע הראשון דיווח על ביצוע עבודות עפר באתר על ידי חברת GWS וביצוע עבודות פיתוח קרקע על ידי חברת חפ"ת. לדוח ביצוע מס' 1 צורפו חשבוניות שהנפיקו שתי החברות הנ"ל. חברת חפ"ת אכן ביצעה את העבודות האמורות וקיבלה תשלום על כך. לעומת זאת, לגרסת המדינה, חברת GWS לא ביצעה את עבודות העפר המדווחות. על פי הנטען, הכספים שהועברו מעמק האביב לחברת GWS בגין עבודות העפר הועברו עוד באותו היום בחזרה לחשבון של עמק האביב. מכאן, שהחשבוניות שהנפיקה חברת GWS היו פיקטיביות. בעניין זה התבססה המדינה, בין היתר, על עדותו של מנהל אתר תרדיון, משה יונס, אשר העיד כי לא בוצעו עבודות באתר מלבד העבודות של חברת חפ"ת. יוער, כי המדינה הביאה עדויות רבות נוספות, כגון התכתבות בין משה יונס לחברת עמק האביב ועדויות של אנשי מקצוע שביקרו באתר בתקופה הרלוונטית. בדוח הביצוע הראשון דווח גם על הוצאות תכנון אשר הוזמנו ממתכננים שונים. המתכננים האמורים העידו כי ביצעו את מלאכתם, אך לא קיבלו שכר, שכן השיקים שקיבלו מעמק האביב לא כובדו. דוח הביצוע השני דיווח על ביצוע עבודות בנייה באתר במהלך קיץ 1995. על פי כתב האישום, גם הדוח השני היה כוזב והתבסס על סיבוב כספים בין חשבונה של חברת עמק האביב לחשבונה של חברת GWS, בדומה למתואר לגבי הדוח הראשון. בפועל, כך נטען, לא בוצעה שום עבודת בנייה באתר תרדיון. בעניין זה התבססה המאשימה, בין היתר, על עדותם של עובדי מרכז ההשקעות אשר ביקרו באתר ועל הכרססת של GWS, וכן על תמונות וצילום ווידאו שצולמו בשטח האתר בתקופה הרלוונטית והוצגו בפני בית המשפט.

55. ההגנה טענה, כי ברשות המערערים היה ההון העצמי הדרוש להשקעה בתוכנית בעת הגשת הבקשה לכתב אישור, וכי רואה החשבון של עמק האביב, אלי ליכטר, אישר קיומו של הון עצמי. בעניין דוחות הביצוע הכחישו המערערים את הטענה כי לא בוצעו העבודות המדווחות בהם. ההגנה הסתמכה על הדוחות של המהנדס מיטל, על עדותו

של קנטור ועל עדותו של עמיחי גילגון, נציג חברת אול אימג' מדיה, השוכרת המיועדת של המבנה שהוקם באתר. גילגון העיד, כי ביקר באתר יחד עם מיטל וראה טרקטור עובד בשטח. לטענת ההגנה יש בעדות זו כדי לבסס את העובדה שעבודות בנייה אכן בוצעו.

56. בית המשפט המחוזי קבע, כי עצם הגשת הבקשה לאישור התוכנית אין בה משום עבירה, שכן המדינה לא הוכיחה שלא הייתה למערערים כוונה ויכולת לבצע את התוכנית ולהשקיע את ההון העצמי הנדרש. כמו כן, נדחתה טענת המדינה לעניין עבירת קשירת קשר. לעניין דוחות הביצוע דחה בית המשפט המחוזי את טענות המערערים וקבע כי הדוחות התבססו על מצגים כוזבים, שכן העבודות המדווחות לא בוצעו באתר. בעניין הדוח הראשון התבסס בית המשפט המחוזי, בין היתר, על עדותו של מנהל אתר תרדיון משה יונס ומנהנדס הפרויקט משה שני, אשר העידו כי לא בוצעו עבודות עפר כאמור. כמו כן, העידו הגורמים המעורבים כי לא הוזמנו אלמנטים טרומיים, והמערערים עצמם לא סיפקו אסמכתה להזמנה כאמור. מקביעה זו נגזרה הקביעה כי גם דוח הביצוע השני היה כוזב והתבסס על חשבוניות כוזבות שהנפיקה GWS, שהרי נכון למועד הגשת הדוח השני לא בוצעה כל עבודה באתר.

57. לסיכום האישום השני, זיכה בית המשפט המחוזי את המערערים מעבירת הקשר והרשיע אותם בשתי עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, כמספר דוחות הביצוע שהוגשו.

האישום השני - ערעור

58. המערערים טוענים, כי בית המשפט התעלם מראיות מזכות המוכיחות קיומן של עבודות הבניין המדווחות בדוחות הביצוע. המערערים מזכירים את מכתביו של המנהנדס מיטל, אשר אישר את הדוחות מטעם בנק המזרחי. על פי המכתבים, ביקר מיטל באתר וראה כמו עיניו את ביצוע העבודות. עוד מציינים המערערים את המוצג ת/ב'10, אשר מוכיח השקעה בפועל של 1.38 מיליון ש"ח באתר תרדיון.

59. לא מצאתי ממש בטענות המערערים לגבי אישום זה. בעניין המכתבים של המנהנדס מיטל כבר ציינתי במסגרת הדיון באישום הראשון כי בית המשפט קמא קבע, כממצא עובדתי, כי לא ניתן להסתמך על דיוקם של המכתבים לאור גילו המופלג. הדברים נכונים במקרה זה אף יותר, שכן עבודות כלשהן אכן בוצעו באתר (על ידי חברת חפ"ת), כך שהיה קל אף יותר להוליד את מיטל שולל בעת ביקורו באתר. גם את

הטענה בדבר המשמעות המזכה של המוצג ת/10' יש לדחות. מדובר במכתב ששלחה עמק האביב למיטל ביום 27.12.1995, בו היא מבקשת ממנו להקפיא את אישור דוח ביצוע מס' 3. עוד צוין במכתב פירוט הוצאות ששולמו לקבלן הראשי בגין עבודות באתר. הפירוט עולה כדי 1.38 מיליון ש"ח, וכולל עבודות תכנון, ניהול ופיקוח, עבודות עפר, תשלום לאלמנטים טרומיים ותשלום לחברת חפ"ת. כזכור, הוגשו למרכז ההשקעות במסגרת פרויקט תרדיון שני דוחות ביצוע בלבד. דוח הביצוע השלישי, כפי שעולה מן המכתב, כבר היה ברשותו של המהנדס מטעם הבנק, מיטל, אך מעולם לא הוגש למרכז ההשקעות, בעקבות בקשתם של המערערים במכתב. המכתב אינו מוכיח דבר לטובת המערערים ואולי אף להיפך. מדובר במכתב שניסחו המערערים עצמם. פירוט העבודות שמפורטות בו כבר הוכח כשקרי באמצעות ראיות רבות, כפי שתואר לעיל. המכתב אך מוכיח, כי אילולא הוקפא הדוח השלישי על ידי המערערים (מסיבה לא ברורה כל צורכה), היה מיטל מאשר אף אותו. זאת, למרות שלא בוצעו עבודות נוספות מאז הגשת הדוח השני, כפי שהוכח באמצעות ראיות שונות.

60. המערערים סבורים עוד, כי שגה בית המשפט עת קבע כי קיימות נסיבות מחמירות לעניין עבירת קבלת דבר במרמה, וזאת למרות ההיקף המצומצם ואופייה של הפרשה המתוארת באישום השני. המשמעות המעשית של הטענה היא לעניין העונש. על פי סעיף 415 לחוק העונשין דינו של המקבל דבר במרמה הינו שלוש שנות מאסר, ואילו אם נעברה העבירה בנסיבות מחמירות דינו מאסר חמש שנים.

61. טענה זו יש לדחות. בית המשפט המחוזי קבע, בצדק, כי מתקיימות נסיבות מחמירות לגבי האישום השני "בשים לב לתחכומה של המרמה, להיקפה ולמימדיה" (עמ' 141 להכרעת הדין). אכן, היקף המרמה באישום השני הינו מצומצם יותר ביחס לסכומים באישומים האחרים נגד המערערים, אך בכך אין כדי לאיין את קיומן של הנסיבות המחמירות. ראשית, עוסקים אנו בכספי מדינה שהתקבלו במרמה בסך לא מבוטל של 524,510 ש"ח. שנית, היקף המרמה אינו השיקול היחיד בבואנו לקבוע האם מתקיימות נסיבות מחמירות. השיקולים הנוספים הינם אופי ביצוע העבירה, תחכומה ומשך הזמן הארוך בו התבצעו העבירות (ראו, ע"פ 399/88 בלאס נ' מדינת ישראל, פ"ד מד(4) 705, 742 (1990); ע"פ 2333/07 תענך נ' מדינת ישראל, פסקה 108 (לא פורסם, 12.7.2010)). מאפיינים אלו, המתקיימים בתיאור העובדתי כפי שנקבע על ידי בית המשפט במסגרת האישום השני, מהווים נסיבות מחמירות לעניין סעיף 415 לחוק העונשין.

62. אשר על כן, מצאנו לדחות את טענות המערערים לעניין האישום השני.

האישום השלישי - פרשת דימונה

63. בחודש יולי 1994 רכשו המערערים, באמצעות חברה בשליטתם בשם פט-פונג, את חברת "טקסטיל דימונה", מפעל לייצור מגבות בדימונה. ביום 3.1.1994, בטרם נרכשה טקסטיל דימונה, אישר מרכז ההשקעות פרויקט להרחבת המפעל בדימונה לקבלת מענקים והלוואות במסגרת המסלול המשולב (להלן – כתב האישור המקורי). בהסכם הרכישה התחייבו המערערים להמשיך ולהפעיל את התוכנית להרחבת המפעל. ביום 26.7.1994 הגישו המערערים בשם דימונה טקסטיל בקשה למרכז ההשקעות ולשר המסחר והתעשייה לאישור ביצוע תוכנית הבראה בחברה. בהתאם לכך הגישו המערערים בקשה לתוספת השקעה בתוכנית כתב האישור המקורי. התוספות אושרו מעת לעת והגיעו לסכום השקעה כולל של כ-73 מיליון ש"ח. בין השנים 1994-1996 הגישו המערערים דרך הבנק המבצע, בנק הפועלים, 24 בקשות להלוואות בערבות מדינה ו-10 בקשות לקבלת מענקים. כל הבקשות, אשר מלוות בדוחות ביצוע, נחתמו על ידי גולד בשם דימונה טקסטיל. בבקשות, כך נטען, דווח במרמה על השקעת הון עצמי בסך כ-34.6 מיליון ש"ח. בעקבות הבקשות קיבלה דימונה טקסטיל מענקים בסכום כולל של כ-5.3 מיליון ש"ח והלוואות בערבות מדינה בסכום של כ-27.9 מיליון ש"ח.

64. כתב האישום מפרט, כי המערערים דיווחו למרכז ההשקעות על עבודות שבוצעו על ידי החברה הקבלנית GWS, בעוד שבפועל בוצעו עבודות אלו על ידי עובדי המפעל, ללא תוספת שכר. כך, דוח הביצוע שנלווה לבקשת מענק מס' 2 ולבקשת הלוואה מס' 6 מיום 30.4.1995 (להלן - דוח ביצוע מס' 2) דיווח על עבודות "אינסטלציה והתקנת ציוד" בביצוע החברה הקבלנית GWS. לדוח צורפה חשבונית שהנפיקה GWS על סך כולל של 698,000 ש"ח ששולמו עבור העבודות. לטענת המדינה, חלק מן העבודות המדווחות בדוח ביצוע מס' 2 בוצעו בפועל על ידי עובדי המפעל, במסגרת תעסוקתם הרגילה ללא תוספת תשלום לשכרם. חלק אחר של העבודות המדווחות, כך נטען, בוצעו על ידי קבלני משנה מבלי שקיבלו שכר מלא עבור עבודתם. אחת הראיות בעניין זה הייתה עדותו של אשר אוחנה, בעליה של קבלן המשנה חברת "פלדה בנגב". על פי עדותו, פלדה בנגב היא שביצעה חלק מהעבודות המדווחות בדוח הביצוע, ולא חברת GWS. אוחנה הוסיף, כי חלק מההמחאות ששולמו לו עבור העבודות לא כובדו. מקרה נוסף המפורט בכתב האישום נוגע לדוח הביצוע

שנלווה לבקשת מענק מס' 4 ובקשת הלוואה מס' 9 מיום 15.6.1995 (להלן - דוח ביצוע מס' 4) במסגרתו דווח על עבודות של "התאמת מערכות" בביצועה של GWS בסך של 745,000 ש"ח. גם בקשה זו התבססה על חשבונית שהנפיקה חברת GWS. בפועל, כך נטען על ידי המדינה, עבודות אלו בוצעו על ידי עובדי המפעל, ללא תוספת שכר.

65. טענות נוספות מועלות בכתב האישום אף ביחס לדוח הביצוע שנלווה לבקשת מענק מס' 7 מיום 13.8.1995 (להלן - דוח ביצוע מס' 7). בדוח זה פורטו עבודות התקנה ורכישת מערכות עזר וציוד מתוצרת הארץ, הכל בביצוע חברת GWS, בסכום כולל של 2.75 מיליון ש"ח. לדוח צורפה חשבונית מטעם GWS. בדוח הביצוע שנלווה לבקשת הלוואה מס' 12 (להלן - דוח ביצוע מס' 12) מאותו היום פורטו אותן עבודות כמו בדוח ביצוע מס' 7 עם תוספת אחת – הוצאה בגין "שיפורים ותוספות במושכר" בביצועה של GWS בסכום של 650,000 ש"ח. לדוח ביצוע מס' 12 צורפה חשבונית מטעם GWS על סך 3,217,500 ש"ח וכן "כתב כמויות" המפרט את העלויות השונות (כתב הכמויות סומן ת/272). מנהל התחזוקה של דימונה טקסטיל, יוסף פורדים, העיד כי חלק מהעבודות המפורטות בכתב הכמויות בוצעו על ידי עובדי המפעל, וכי לגבי עבודות אחרות נקובים מחירים כוזבים וכמויות מנופחות. ארמונד בן מוחא, קבלן עבודות בטון, העיד כי ביצע עבודות בטון במפעל. עוד העיד בן מוחא כי העלות המתוארת בכתב הכמויות עבור העבודות מנופחת פי חמישה מהמחיר האמיתי שגבה. בן מוחא ציין כי ההמחאות שקיבל עבור העבודות הנ"ל לא כובדו, והוא מעולם לא קיבל את שכרו. קבלני משנה נוספים שביצעו עבודות במפעל העידו באופן דומה, וחלקם הוסיפו כי ההמחאות שניתנו להם עבור עבודתם לא כובדו. רשימת העדים לעניין ת/272 הייתה ארוכה וכללה את מנהל מחלקת החשמל במפעל, מהנדס הבניין שהכין את תוכניות השיפוץ במפעל, קבלן המשנה ששיפץ את מצנני האוויר במפעל ועדים נוספים. מעדויות אלו עלה, כי העלויות שתוארו בכתב הכמויות נופחו, חלק מהעבודות בוצעו על ידי קבלני משנה שלא קיבלו שכר וכי חלק הארי של העבודות בוצע על ידי עובדי המפעל, על אף שיוחסו לקבלן - חברת GWS.

66. המערערים טענו, כי המסמך ת/272 אינו כתב כמויות אלא "אומדן/חוזה", וכי המסמך כלל לא צורף לבקשה מס' 12, אלא נתפס על ידי החוקרים בשלב מאוחר יותר ואוחד על ידם לידי מסמך מפליל אחד. כמו כן נטען, כי גם אם עובדי המפעל ביצעו חלק מהעבודות, עדיין לא הוכח כי עלות כוח העבודה של עובדי המפעל הייתה בסיס לבקשות, שכן עלות החומרים מהווה בדרך כלל כ-80% מסך כל ההוצאה. בית המשפט המחוזי דחה טענות אלה. בית המשפט המחוזי התבסס, בין היתר, על עדותה של מאירה

צדוק, פקידה במשרדם של המערערים, אשר העידה כי הדפיסה את המסמך לבקשת המערערים לצורך הגשתו למרכז ההשקעות. בית המשפט התבסס גם על עדותו של רפי שקל, מהנדס מטעם בנק הפועלים, אשר העיד כי אישר את בקשה מס' 12 לאור הפירוט בכתב הכמויות שצורף לבקשה ולדוח הביצוע הנלווה אליה. כמו כן, הסתמך בית המשפט על הזהות שבין המסמך לבין דוח הביצוע שנלווה לבקשה מס' 12 כפי שהוגש למרכז ההשקעות. לפיכך נקבע, כי כתב הכמויות היה מסמך כוזב, וכי דוח הביצוע שנלווה לבקשה מס' 12 היה כוזב. כמו כן נקבע כי דוחות הביצוע שנלוו לבקשות למענקים מס' 2, 4 ו-7, ובקשות להלוואה מס' 6 ו-9 היו כוזבים. בעניין אי-תשלום לקבלני המשנה קבע בית המשפט, כי אין לראות בכך קבלת דבר במרמה, כעמדתה של המאשימה, אלא סכסוך אזרחי בלבד.

67. נוסף על האמור, עוסק פרק נרחב מהאישום הרביעי בעסקאות שכונו "עסקאות דורנייר". על פי הנטען, המערערים דיווחו באופן כוזב על שלוש עסקאות לרכישת ציוד מחברה גרמנית בשם דורנייר. בכתב האישום מסופר, כי המערערים קיבלו מדורנייר אישורי הזמנה וחשבוניות כוזבות על סכומים גבוהים בהרבה מהסכומים ששולמו בפועל והציגו אותם למרכז ההשקעות במסגרת הבקשות למענקים והלוואות (מדובר בפער של כ-2.3 מיליון ש"ח בעסקה הראשונה, כ-1.8 מיליון ש"ח בעסקה השנייה וכ-2.8 מיליון ש"ח בעסקה השלישית). לפי המתואר, הועברו הסכומים העודפים, בהוראת גולד, מחברת דורנייר לחשבונות בנק של המערערים דרך חשבונות בשווייץ. הרל פרנטל, מנהל המכירות של דורנייר העיד, כי "מר גולד הציב את התנאי שאנחנו ננפח סכומים, ואת סכום ההפרש אנו נעביר לחשבון מסוים על פי בחירתו". על פי הנטען, כל עסקה מבין שלוש העסקאות עם דורנייר בוצעה בשני שלבים: דימונה טקסטיל העבירה תשלום מקדמה לחשבון של דורנייר בבנק גרמני ותשלום נוסף באמצעות מכתב אשראי של בנק הפועלים (הבנק המבצע), בערבות מדינה. "המקדמה" הועברה על ידי דורנייר, בתנועה סיבובית, בחזרה למערערים דרך חשבון בנק שווייצרי של אדם בשם יהושע גוטליב, ואילו רק התשלום השני נותר בידי דורנייר. המדינה הציגה ראיות רבות להוכחת טענותיה, ביניהן חשבוניות מס כפולות שנתפסו במשרדי חברת דורנייר על ידי המשטרה הגרמנית. מהחשבוניות הכפולות עלה, כי בכל עסקה חשבונית אחת על סך סכום גבוה, שסומנה באות K, נשלחה לחברת דימונה טקסטיל, ואילו חשבונית אחרת על סכום נמוך ומסומנת באות I תויקה בספריה של חברת דורנייר. עוד הסתמכה המדינה על עדותו של קארל וולדאוף, מנהל הכספים של דורנייר, אשר העיד גם הוא בדבר קיומן של חשבוניות כפולות וסיבובי כספים. בעקבות המעשים המתוארים, נטען כי המערערים קיבלו הלוואות בערבות מדינה בסך כולל של 7,396,755 ש"ח ומענקים בסך כולל של 2,682,606 ש"ח.

68. בעניין עסקאות דורנייר טענו המערערים, כי הן וולדאוף והן פרנטל הינם עדי מדינה, וכי כל רצונם היה להרחיק מעצמם את האשמה. לטענת המערערים, היו אלו מנהלי דורנייר שהתעקשו על תשלום המקדמה כתנאי לעסקה. בעניין סיבובי הכספים נטען, כי הכספים שהתקבלו לחשבונותיהם של המערערים מחשבונות שוויצריים אינם הכספים ששולמו לדורנייר במסגרת המקדמה, וכי יש אפשרות שדורנייר העבירה את הכספים לחשבון של יהושע גוטליב ממניעים שאינם קשורים במערערים. המערערים ציינו קשר שהיה בין גוטליב לסוכן חברת דורנייר, מר שמואל הנינג המנוח, אשר יכול להסביר לשיטתם את תנועת הכספים מדורנייר לגוטליב. ההגנה טענה עוד, כי לא קיבלה לידיה את מלוא החומר שנתפס מחברת דורנייר, ומכאן שעומדת למערערים הגנה מן הצדק. בית המשפט המחוזי דחה את טענות המערערים. בית המשפט נתן אמון מלא בעדויותיהם של מנהלי חברת דורנייר, וולדאוף ופרנטל, ודחה את הטענה בדבר מניע להרחיק עצמם מהאשמה. זאת נוכח העובדה שבעת עדותם כבר הורשעו השניים בגרמניה בגין חלקם בפרשה. נקבע, כי תנועות הכספים והחשבוניות הכפולות נועדו כולן על מנת להונות את מרכז ההשקעות. עוד נקבע, כי ההשערה בדבר הקשר בין גוטליב להנינג הינה השערה דמיונית שאין לה תימוכין בראיות. לעניין העדר מסמכים נקבע, כי אין בחסרון המסמכים כדי לבסס טענה של הגנה מן הצדק, שכן אין בהם כדי לשנות את תמונת המצב. נוכח האמור נקבע, כי הבקשות שהוגשו למרכז ההשקעות והסתמכו על עסקאות דורנייר מגבשות עבירה של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות.

69. פרשה נוספת המפורטת באישום השלישי היא "פרשת הדירקטורים". לפי המתואר בכתב האישום, במסגרת תוספת מס' 8 לכתב האישום המקורי של דימונה טקסטיל, היתנה מרכז ההשקעות את אישור התוספת בהקמת דירקטוריון לחברה אשר ימנה חמישה חברים. על פי הנטען, המערערים הציגו מצג שווא למרכז ההשקעות לפיו מונו שלושה דירקטורים נוספים לחברה (בנוסף לשני המערערים), למרות ששניים מהשלושה כלל לא ידעו על המינוי. שלושת הדירקטורים שהמערערים דיווחו עליהם היו דפנה ברק, שחר יזרח ועו"ד זוהרי. ברק ויזרח העידו, כי כלל לא פנו אליהם בבקשה להיות דירקטורים של דימונה טקסטיל. זוהרי העיד, כי המערערים פנו אליו והוא הסכים למינוי, אך כי מעולם לא השתתף בישיבת דירקטוריון מפני שלא התקיימה כל ישיבה.

70. המערערים אף הכחישו את הטענות הנוגעות למינוי הדירקטורים בחברה. לטענתם, הדירקטוריון הוקם כפי שנדרש, אלא שטרם התכנס בעת מועד פירוקה של החברה. המערערים טענו, כי דפנה ברק העידה שאינה זוכרת פנייה לשמש כדירקטור, אך אין בכך כדי לשלול שאכן הייתה פנייה כזאת שנשכחה. לעניין עדותו של שחר יזרח נטען, כי הלה חשש להודות ששימש כדירקטור של חברה אשר מתנהלת לגביה חקירת משטרה ועל כן הכחיש פנייה אליו בנושא זה, ואילו בעדותו בבית המשפט אמר יזרח כי "איזו זוכר" פניה כאמור. טענות אלו נדחו על ידי בית המשפט המחוזי, אשר קבע כי לא הוקם דירקטוריון כפי שנדרש. בית המשפט מצא, כי מרכז ההשקעות דרש את המינוי על מנת להגביר את הפיקוח על החברה, ואילו סבר המרכז, כי התמלאה הדרישה לא הייתה מאושרת התוספת המבוקשת. על כן נקבע, כי התחייבות המערערים למרכז ההשקעות, במסגרת אישור תוספת מס' 8, לא קוימה, וכי ההתחייבות נועדה לשמש מצג שווא על מנת לזכות בהטבות המלוות לאישור התוספת המבוקשת. עם זאת, קבע בית המשפט כי לא הוכחו בעניין זה נסיבות מחמירות, ועל כן נקבע כי מדובר בעבירת קבלת דבר במרמה (ללא נסיבות מחמירות).

71. בסיכומם של דברים הרשיע בית המשפט המחוזי את המערערים ב-13 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, ועוד עבירה אחת של קבלת דבר במרמה.

האישום השלישי - ערעור

72. במסגרת הערעור שבים המערערים ומעלים טענות ביחס לעדויותיהם של מנהלי חברת דורניר. לטענתם, מדובר בעדויות פסולות משלושה טעמים. ראשית טוענים המערערים, כי עדות המנהלים הובאה מבלי שהם נתנו תצהיר עדות מקדים, וזאת בניגוד להוראות סעיף 77(א) לחוק סדר הדין הפלילי. שנית, לטענת המערערים נפל פגם מהותי בעדויות של מנהלי חברת דורניר, מפני שחלק מן התרגום של העדויות מגרמנית לעברית נעשה ישירות על ידי באת-כוח המדינה, עו"ד גורן, ולא על ידי מתורגמן מקצועי. כן נטען, כי בחלק אחר התערבה עו"ד גורן בתרגום שמסר המתורגמן המקצועי. לטענת המערערים, הידע המוקדם והעמדה של עו"ד גורן השפיעו על התרגום. שלישית טוענים המערערים, כי עדותו של וולדאוף הינה עדות שמיעה, שהרי מעולם לא תיקשר ישירות עם המערערים אלא רק עם סוכן החברה, שמואל הנינג המנוח, אשר תיווך בין חברת דורניר למערערים. נדון בשלוש הטענות כסדרן.

73. סעיף 77(א) לחוק סדר הדין הפלילי קובע כך:

לא יגיש תובע לבית המשפט ראיה ולא ישמיע עד אם
לנאשם או לסניגורו לא ניתנה הזדמנות סבירה לעיין
בראיה או בהודעת העד בחקירה, וכן להעתיקם, אלא אם
ויתרו על כך.

מעיון בראיות עולה, כי אין לטענת המערערים בעניין זה על מה לסמוך.
המדינה הגישה למערערים טרם העדת מנהלי דורנייר מספר מסמכים המפרטים את תוכן
חקירותיהם של מנהלי דורנייר על ידי המשטרה בשיתוף עם המשטרה הגרמנית.
מסמכים אלו אינם מנוסחים בצורה של תצהיר, אלא בצורה של זכרון דברים בגרמנית
עם תרגום לעברית. במסמכים אלו מפורט באופן ברור עיקר עמדתם של מנהלי דורנייר
כפי שהוצגו גם בפני בית המשפט. לדוגמה, בזכרון הדברים מיום 18.3.1998 שערכה
רפ"ק דליה רומח כתוב:

"באולדוף (הכוונה ל-וולדאוף – א' ג') הציג כמה
מסמכים ואמר שיש בהם התייחסות להעברות כספיות
מדורנייר לשווייץ – העברות שנעשו לבקשת מר גולד".

דוגמה נוספת ניתן למצוא בזכרון הדברים ("פרוטוקול") מאותו היום שנערך
על ידי החוקר הגרמני קולמן בתחנת המשטרה בלינדאו, גרמניה:

"בתשובה לשאלה באיזה סיבה שילמה חברת דורנייר
למשל – סכום של 894,773 דולארים ארה"ב לחשבון
הבנק של Acutech בשווייץ, הצהיר מר אהנר: "מר גולד
מחברת "דימונה" התקשר אלי וביקש ממני שחברת
דורנייר תואיל בכל זאת להעביר לשווייץ את התשלום
שביצעה דימונה על החשבון, על סך 894,851. ואז, קצת
יותר מאוחר, תעביר דימונה סכום זה מחדש לחברת
דורנייר. אולם "דימונה" לא קיימה את הבטחתה בדבר
התשלום".

לא זו אף זו, מהפרוטוקולים של הדיונים עולה בבירור כי המערערים ובאי
כוחם הכירו היטב את המסמכים והתנגדו לתוכן עדויות כאשר סברו שאין לכך
התייחסות במזכרים (ראו למשל, פרוטוקול הדיון מיום 16.11.2004 בעמוד 5973).
מכאן, שהתקיימה הדרישה האמורה בסעיף 77(א) לחוק סדר הדין הפלילי.

74. הטענה השנייה של המערערים נוגעת, כאמור, לתרגום העדויות. אין מחלוקת, כי במהלך המשפט נשמעו עדויות רבות בגרמנית, חלקן של שוטרים גרמניים אשר הגיעו ארצה לצורך המשפט, וחלקן של עובדי חברת דורנייר ועובדי חברת לידר אשר נשמעו בבית המשפט באמצעות היוועדות חזותית (Video Conference). במהלך כל העדויות הללו נכח באולם המשפט מתורגמן מקצועי. ביום הראשון בו נשמעו עדויות בגרמנית (23.6.2004), בו העיד אחד השוטרים הגרמניים, תיקנה עו"ד גורן את המתורגמן מהמונח "קבלות" למונח "חשבוניות". אינני רואה כל פסול בתיקון זה. ביום השני בו נשמעו עדויות בגרמנית (30.6.2004) הגיעו הצדדים להסכמה לפיה עו"ד גורן תתרגם ישירות את עדויות השוטרים הגרמניים, ואילו המתורגמן יתערב אם וכאשר הוא סבור שיש מקום לתיקון או הערה. בית המשפט אף הדגיש בפני המתורגמן:

"אתה תקשיב, תשמע אם התרגום, גם של השאלה וגם של התשובה, הוא בסדר. אם יש משהו, אל תתבייש, תפנה את תשומת לבנו, אתה מבחינה זו משמש כאוזנה של הסנגוריה וגם של ביהמ"ש, למרות שאני סומך במאה אחוז על התרגום של הגב' גורן". (פרוטוקול דיון מיום 30.6.2004, עמוד 5815).

מועד הישיבה מיום 30.6.2004 הינו המועד היחיד בו עו"ד גורן תרגמה באופן ישיר עדויות מגרמנית, וזאת לאחר שניתנה הסכמה מפורשת מטעם המערערים. נוכח ההסכמה הדיונית שהושגה, ולאור נוכחותו של מתורגמן באולם, לא יכולה להישמע כל טענה מצד המערערים בעניין התרגום הישיר של עו"ד גורן בישיבה זו.

75. המערערים טוענים לעוד "התערבויות" של עו"ד גורן בתרגומו של המתורגמן במהלך העדויות של מנהלי חברת דורנייר ומנהלי חברת לידר באמצעות היוועדות חזותית. המערערים מביאים כדוגמה את עדותו של מר גרונה ביום 30.11.2004 (עמודים 6084-6085) [ההדגשות שלי - א.ג.] :

מר גולד: אני רוצה להגיד לך שבדו"ח שקיבלנו, המשטרה לקחה 67 קלסרים, אני רוצה שתאשר לי שכל 67 הקלסרים שהמשטרה הגרמנית לקחה, כולם קשורים לאלעד הצפוני.

העד: הקלסרים האלה היו קשורים חב' אלעד רק במובן מצומצם, חיפשו קלסרים של חב' אלעד מהשנים '93...

- עו"ד גורן: זה לא מה שהוא אמר?
- המתורגמן: מה הוא אמר?
- עו"ד גורן: הוא אמר שלקחו באופן מאוד נדיב את כל מה שהם יכלו לשים עליו יד שקשור לשנים '93, '94.
- כב' השופט: תשאל אותו האם כל הקלסרים שלקחו מתייחסים לאלעד הצפוני או גם לחברות אחרות, זו שאלה פשוטה, לא צריך לסבך את העניין הזה.
- המתורגמן: לקחו בכל מקרה את כל החומר של השנים 1993-1994. בהתחלה הוא אמר לא חיפשו, אבל אח"כ הוא אמר אולי חיפשו ולא מצאו על חב' אלעד הצפוני, אבל בכל מקרה לא היה שם רק על אלעד הצפוני.
- כב' השופט: ז"א לקחו את החומר שנוגע לשנים '93, '94, כל הספרים שמתייחסים או כל החומר שמתייחס לפעילות של חב' לידר לשנים האלה.
- המתורגמן: אפשר לומר אולי חיפשו על אלעד הצפוני אבל לקחו וזה רק חלק, החומר על אלעד הצפוני זה חלק, לקחו את כל מה שמתייחס לשנים '93, '94.
- עו"ד גורן: והוא עוד הוסיף אמר, זה בהחלט לא רק אלעד הצפוני,
- מר גולד: אדוני, אני מתנגד לתרגום שלה, יש לי בעיה עם התרגום.
- כב' השופט: מר גולד, אנחנו נשמע את הדברים,
- עו"ד גורן: כי אנחנו לא רוצים תשובות חלקיות.
- מר גולד: אני מתנגד, אדוני.
- כב' השופט: בסדר, גם יש את ההקלטה בגרמנית, אם אתם חולקים על משהו, תמיד אפשר לבדוק את זה.

עו"ד גורן: הוא הוסיף ואמר, שבהחלט כל הפעילות של שנת '93, '94 אצלם לא הייתה רק אלעד הצפוני.

כב' השופט: זה נכון המתורגמן?

המתורגמן: כן, בהחלט.

מהתיאור עולה שלא נפל כל פגם. עו"ד גורן הבחינה כי נפלה טעות בתרגומו של המתורגמן, והיא העמידה אותו על טעותו. בית המשפט ביקש כי העד יבהיר את הנקודה שבמחלוקת. העד נשאל והשיב שנית והמתורגמן תרגם את דבריו, הפעם באופן הנכון. בית המשפט לא הסתפק בכך ושאל את המתורגמן האם צודקת עו"ד גורן, והמתורגמן אישר זאת. לכך יש להוסיף, כדברי בית המשפט המחוזי, כי כל העדויות בגרמנית הוקלטו והמערערים יכולים היו לבחון אותן באמצעות מתורגמן מטעמם. המערערים אינם מעלים טענות קונקרטיות לגבי טעויות שנפלו בתרגום של עו"ד גורן או של המתורגמן מטעם בית המשפט. מכאן שיש לדחות את טענות המערערים אף בעניין זה.

76. טענה נוספת בפי המערערים הינה כי עדותם של אנשי דורנייר היא עדות שמיעה. זאת, מפני שבפגישה היחידה שבין מנהלי החברה לגולד שוחחו הגורמים באמצעות תרגומו של שמואל הנינג המנוח. לא ראיתי ממש בטענה זו. מנהלי דורנייר לא העידו רק על עצם דבריו של גולד באותה פגישה, אלא על מהות העסקה שנקמה בין דורנייר לדימונה טקסטיל. העסקה, כולל התנאים שהציבו המערערים בדבר ניפוח המחירים, יצאה אל הפועל בדיוק כפי שהעידו מנהלי דורנייר. לכך יש להוסיף את העובדה כי קיימות ראיות רבות נוספות, כגון חשבוניות ותנועות כספים, להוכחת ניפוח מחירי העסקאות, כפי שהעידו אנשי דורנייר.

77. קבוצת טענות נוספת אותה מעלים המערערים ביחס לאישום השלישי נוגעת לפרשת הדירקטורים. המערערים טוענים, כי שגה בית המשפט המחוזי בקובעו כי אי כינוס הדירקטוריון מבסס עבירת מרמה. זאת, נוכח תקופת הזמן הקצרה שבין מינוי הדירקטוריון לבין ביטולו. אין בידי לקבל טענה זו. ראשית, יצוין כי לא מדובר בתקופת זמן קצרה. ביום 10.1.1996 אישר מרכז ההשקעות תוספת השקעה בהסתמך בפירוש על התחייבות המערערים למנות דירקטוריון לחברה. ביום 12.2.1996 דיווחו המערערים למרכז ההשקעות, באמצעות עורך דינם, על מינוי דירקטוריון כנדרש. ביום 14.5.1996 ביקש עו"ד זוהרי לבטל את מינויו כדירקטור. מדובר, אם כן בתקופה בת

כמה חודשים. מטרת התנאי שהציב מרכז ההשקעות הייתה לוודא פיקוח נוסף על פעילות החברה בטרם יושקעו כספים נוספים. עניין זה היה ברור למערערים. דירקטוריון שאינו מתכנס במשך תקופה של מספר חודשים אינו מבצע את התפקיד לו נועד, והוא לפקח על פעילות החברה. לכך יש להוסיף את הקביעות העובדתיות של בית המשפט לפיהן שניים מתוך שלושת הדירקטורים כלל לא היו מודעים למינוי. על כן, בצדק קבע בית המשפט כי המערערים הציגו מצג שווא בפני מרכז ההשקעות כאשר דיווחו בחודש פברואר 1996 על מינוי הדירקטוריון.

78. לא מצאתי מקום להתייחס ליתר הטענות שהעלו המערערים לעניין אישום זה, הנוגעות בעיקרן לממצאי עובדה, מהימנות ומשקל ראיות. נוכח כל האמור, אין להתערב בהרשעת המערערים במסגרת האישום השלישי.

האישום הרביעי - המפעל בכרמיאל

79. המערערים ייסדו בשנת 1993 את החברות אלעד הצפוני וארזי הצפון, וקיבלו כתב אישור עבור שתי החברות. על פי התוכנית המאושרת, חברת אלעד הצפוני הייתה אמורה להקים מפעל לייצור מזון עמיד בכרמיאל ואילו חברת ארזי הצפון הייתה אמורה להקים מבנה תעשייתי להשכרה, כאשר השוכרת תהיה אלעד הצפוני. בתקופה הרלוונטית החזיקו המערערים מחצית ממניותיה של אלעד הצפוני והיתר הוחזקו על ידי היזם עמוס אופיר (להלן - אופיר). אופיר, שהיה המנכ"ל וטכנאי מזון בהכשרתו, היה אחראי על ההקמה הטכנית ופיתוח המוצרים, ואילו המערערים ניהלו את העניינים הכספיים והמגעים עם מרכז ההשקעות. על פי עמדת המדינה, אופיר לא נטל חלק ולא היה מודע למעשי המרמה של המערערים. בכתב האישום נטען, כי במסגרת הבקשה לאישור המפעל של אלעד הצפוני הציגו המערערים מצג שווא לפיו ביכולתם ובכוונתם להשקיע הון עצמי בשיעור של 30% מהיקף התוכנית המאושרת, שהגיעה לכדי כ-39 מיליון ש"ח. לשיטת המדינה, גם כתב האישור של ארזי הצפון התקבל במרמה. עוד נטען, כי המערערים נמנעו מלדווח על GWS כחברה קשורה, הן בבקשת האישור של אלעד הצפוני והן בבקשה של ארזי הצפון, ועל כן ניתן לראות באישור שתי החברות משום קבלת דבר במרמה. המדינה טענה למרמה גם בשלב הבקשות למענקים והלוואות וכן בהצגה כוזבת של השקעת הון עצמי. בשם אלעד הצפוני הוגשו בקשות למענקים והלוואות במסגרת המסלול המשולב, אשר כולן היו חתומות על ידי אופיר ועל ידי ידני וחניש. על פי האישום, הבקשות התבססו על דוחות ביצוע כוזבים, תוך שימוש בחשבוניות כוזבות של GWS ושל חברה גרמנית בשם לידר וכן על תנועות סיבוביות של כספים דרך חשבונות בנק בשווייץ. לפי הנטען, באמצעות כתב האישור, התוספות

לו ו-26 בקשות למענקים והלוואות שהוגשו בהתבסס על כתב האישור, קיבלו המערערים במרמה כספים בסכום כולל של כ-25 מיליון ש"ח.

80. אופיר העיד במשפט, כי לא ידע דבר על התנועות הסיבוכיות של הכספים. בספטמבר 1995, כך העיד אופיר, גילה כי בחשבון החברה הופקדו כ-3 מיליון ש"ח שהועברו מחברת GWS. כאשר בירר את פשר ההפקדה הסתבר, כי מדובר בכספים ששולמו ל-GWS עבור עבודות שביצעה לכאורה בפרויקט, ואז חזרו לחשבון של אלעד הצפוני. כדבריו "מצד אחד הוציאו שלוש מיליון, מצד שני הכניסו שלוש מיליון. זו לא השקעה. אי אפשר להגיש [את זה] למרכז ההשקעות". בעקבות כך, סירב אופיר לחתום על המאזן ופנה לסניף חיפה של הבנק המבצע, בנק המזרחי, שם גילה כי קיים בבנק מלאי של טופסי העברות ומסמכים נוספים ריקים החתומים על ידו ("בלנקו"). כמו כן, פנה אופיר למשה דברת, מנהל מרכז ההשקעות דאז, והתריע לגבי אי סדרים חמורים בפעילות המערערים.

81. המערערים טענו, כי אופיר היה הדמות המרכזית באלעד הצפוני ו"הוגה הרעיון", ולכן לא יכולה הייתה להיות מרמה ללא שיתוף פעולה מלא מצידו אופיר. קנטור העיד אף הוא כי אופיר היה מעורב בכל פרט בפרויקט. גולד הוסיף, כי לא היה מעורב כלל בפרויקט המפעל בכרמיאל, וכי כל המסמכים הרלוונטיים לכתב האישום קשורים אך ורק לוחניש ולאופיר. בית המשפט המחוזי דחה את טענות המערערים בעניין זה וקבע, כי גולד ווחניש היו מבצעים בצוותא. בית המשפט המחוזי הוסיף, כי אין נפקות לשאלה מי היה חתום על הבקשות, כאשר ברור מן הראיות שהם פעלו בעצה אחת, הן בפרויקט זה והן ביתר הפרויקטים. עוד נקבע, כי אופיר לא היה שותף למעשי המרמה של המערערים, לאור העובדה שהתריע בזמן אמת על מעשים בלתי ראויים. עם זאת נקבע, כי מחמת הזהירות לא יבסס בית המשפט ממצאים עובדתיים על עדותו של אופיר ללא תמיכה בראיות נוספות.

82. טענה נוספת בכתב האישום עוסקת בפרשה המכונה "עסקאות לידר". על פי הנטען, קשרו המערערים קשר עם חברה גרמנית לייצור מכונות בשם לידר, וזאת בדומה לקשר שנרקם עם חברת דורניר. המערערים, כך נטען, רכשו ציוד מלידר במחירים מנופחים, כאשר ההפרש בין המחיר האמיתי למחיר המנופח הועבר בחזרה לכיסם של המערערים. כך הציגו המערערים מצג שווא בפני מרכז ההשקעות כאילו הושקע בפרויקט הון עצמי כנדרש. לטענת המדינה, הקשר הפלילי בין המערערים לבין לידר נרקם במסגרת פגישה שהתקיימה בתחילת 1994, בה נכחו המערערים, אופיר, יהודה הוברמן (הסוכן של לידר בישראל) וכן מנכ"ל חברת לידר, הלמוט גרונה.

הוברמן ואופיר העידו, כי במהלך הפגישה הם התבקשו לצאת מן החדר על מנת שהמערערים יוכלו לשוחח ביחידות עם גרונה. בתום אותה שיחה נחתמה עסקה בין אלעד הצפוני ללידר. על פי כתב האישום, במהלך שיחה זו קשרו המערערים עם חברת לידר על מנת לרמות את מרכז ההשקעות. המדינה הביאה הוכחות שונות לסיבובי הכספים שהתבצעו, לטענתה, באופן הבא: "המקדמות" ששולמו ללידר במסגרת העסקאות הועברו ישירות לחשבון של חברת פטמרק בשוויץ, אשר נוהל על ידי אדם בשם יצחק בנדא. משם הועברו הכספים לחשבון של איש העסקים יהושע גוטליב בשוויץ, אשר העביר את הכספים לחשבונות הפרטיים של המערערים. יתרת העסקה שולמה באמצעות מכתב אשראי לטובת לידר, אשר שיקף את העלות האמיתית של העסקה. גרונה העיד, כי בהנהלת החשבונות של לידר נרשם הסכום הנמוך, שהוא סכום העסקה האמיתי. כמו כן, נתפסו במשרדי לידר חשבוניות כפולות לכל עסקה עם אלעד הצפוני, אחת אמיתית ואחת כוזבת, כאשר האמיתית תואמת את הכתוב בספרי החשבונות של חברת לידר.

83. בכתב האישום מפורטות העסקאות שתוארו לעיל. עסקה אחת נגעה לרכישת מערכת מילוי וסגירה, עליה התבססו בקשות למענקים מס' 1 ו-11 ובקשות להלוואות מס' 3 ו-15. בבקשות דיווחו המערערים, כי עלות המערכת הייתה 4.9 מיליון מרק, כאשר עלותה האמיתית הייתה 2.9 מיליון מרק. עסקה שנייה נגעה לרכישת מערכת עיקור, עליה התבססו בקשה למענק מס' 2 ובקשה להלוואה מס' 4. בבקשות דווח, כי עלות המערכת הייתה 4.6 מיליון מרק, כאשר עלותה האמיתית הייתה 2.3 מיליון מרק בלבד. עסקה נוספת עסקה בהתקנת ציוד שנרכש על ידי לידר, עליה התבססו בקשות למענקים מס' 3 ו-5 ובקשות להלוואות מס' 5 ו-10. עלות העבודות הנ"ל, כפי שדווחה, הייתה 2.2 מיליון ש"ח, כאשר כל הסכום הופקד בחשבון פטמרק וחזר בתנועה סיבובית לחשבונותיהם של המערערים. עסקה אחרת נגעה לרכישת ואקום מיקסר, עליה התבססו בקשה למענק מס' 4 ובקשה להלוואה מס' 9. מחיר המכונה, כפי שדווח, היה 934,848 ש"ח. בפועל, כך נטען בכתב האישום, שילמו המערערים עבור המכונה 212,000 ש"ח, כאשר יתרת הסכום חזרה בתנועה סיבובית לחשבונותיהם של המערערים. עסקה חמישית עסקה ברכישת מכונה למילוי סלטים, עליה התבססו בקשות למענקים מס' 7, 8, 9 ו-10 ובקשות להלוואות מס' 11, 12, 13 ו-14. המערערים דיווחו בבקשות הנ"ל, כי מחיר המכונה היה 5.9 מיליון ש"ח. לטענת המאשימה, מחירה האמיתי של המכונה היה 1.3 מיליון ש"ח בלבד. בסך הכל, לפי הנטען, הגישו המערערים 10 בקשות למענקים ו-10 בקשות להלוואות בערבות מדינה, אשר מתבססות על עסקאות לידר וחשבוניות כוזבות שהנפיקה חברת לידר.

84. ההגנה טענה, כי לידר ניהלה את עסקיה באמצעות פטמרק וגוטליב, וכי הם העבירו את הכספים לפטמרק על פי בקשתה של לידר. המערערים טענו גם כי קיים קשר בין הלמוט גרונה ליהושע גוטליב. וחניש הוסיף, כי כל המגעים לעניין רכישת ציוד מחברת לידר בוצעו על ידי אופיר בלבד. וחניש אומנם לא הכחיש כי אכן בוצעה שיחה ביחידות בין הלמוט גרונה לבין המערערים, אך טען כי נושא השיחה היה התאמתו של אופיר לתפקיד ניהול הפרויקט. נוסף על כך, ביקשו המערערים לערער על הקבילות הראייתית של ספרי החשבונות של לידר, או לחלופין להעניק להם משקל נמוך. זאת, מפני שרק חלק מהם הוצגו בפני בית המשפט ולכן טענו הם כי ייתכן שאינם משקפים את מלוא התמורה בגין העסקה. המערערים טענו עוד, כי גוטליב העביר כספים לאלעד הצפוני בהוראת משקיעים זרים שביקשו להשקיע בחברה, ולא כחלק מסיבובי הכספים הנטענים. כמו כן, הביאו המערערים כראיה חוות דעת שמאי אשר העריך את הציוד שנרכש מלידר כתואם את המחיר שדווח בדוחות הביצוע. לעניין עדותו של הלמוט גרונה, שהתבצעה בגרמנית באמצעות היועדות חזותית ומתורגמן, העלו המערערים טענות דומות לטענות שנטענו בעניין חברת דורניר (באישום השלישי). המערערים חזרו על טענתם כי באת-כוח המדינה התערבה בכל הנוגע לתרגום דברי העד לעברית.

85. בית המשפט המחוזי מצא את עדותם של המערערים בלתי מהימנה, ודחה את טענותיהם. בית המשפט התבסס על חשבוניות כפולות שהנפיקה חברת לידר עבור אותה מכונה, כאשר כל אחת מראה מחיר אחר. בית המשפט דחה את טענת ההגנה בדבר הערכת שמאי ואמר כי בהערכה זו אין כדי לגבור על ראיות מוצקות המלמדות על קיומה של מערכת חשבונאית כפולה. עוד נקבע, כי החשבון של חברת פטמרק שימש את המערערים ולא את לידר, וכי המערערים ביצעו סיבובי כספים כדי לרמות את מרכז ההשקעות. בית המשפט המחוזי הסתמך בעניין זה על דפי חשבונות בנק שהוצגו על ידי המדינה, וניתח את הסכומים ואת המועדים של הפעולות והחשבוניות. מהניתוח עולה, כי סכומים דומים לסכומים שהוכנסו לחשבון פטמרק הועברו בסמיכות זמנים יוצאת דופן לחשבון המערערים. בית המשפט התייחס לעדותו של יצחק בנדא, לפיה הוא אינו מכיר חברה בשם לידר וכי פעל על פי הנחיותיו של גוטליב. בית המשפט הדגיש, כי אומנם מדובר בראיות נסיבתיות, אך יש בהן כדי ליצור פסיפס של תמונת אירוע, שאינה מותירה ספק לגבי אשמת המערערים. לאור זאת נקבע, כי המערערים ניפחו את מחירי העסקאות עם חברת לידר והגישו 10 בקשות למענקים ו-10 בקשות להלוואות בערבות מדינה, אשר מתבססות על מצגי השווא של עסקאות לידר.

86. עוד נטען במסגרת האישום הרביעי, כי המערערים הגישו בשם אלעד הצפוני שלוש בקשות למענקים ושלוש בקשות להלוואות בערבות מדינה בהן דווח על עבודות שביצעה GWS, כאשר בפועל עבודות אלו לא בוצעו, או בוצעו בעלות נמוכה בהרבה ממה שדווח. בדוח שצורף לבקשה למענק מס' 6 ובקשה להלוואה מס' 10, אשר הוגשו ביום 5.3.1995, דווח על השקעה בסך 875,000 ש"ח. הדוח פירט הוצאות בגין מערכת קיטור, מגדלי קירור, מסועים ומערכת מילוי וסגירה, כאשר הקבלן המבצע היה GWS. על פי הנטען בכתב האישום, מערכת הקיטור הוזמנה משני ספקים, חברת אורן וחברת מימד, אך במועד מאוחר להגשת הדוח, ואף לא שולמה עבורה מלוא התמורה. על פי עדותו של אופיר, לא הותקנו במפעל מגדלי קירור עד קיץ 1996. מערכת מילוי וסגירה הותקנה, כך נטען, על ידי חברת עשת איילון במועד מאוחר להגשת הדוח, ואילו עשת איילון לא קיבלה מעולם תשלום עבור עבודתה, שכן ההמחאות לא כובדו.

87. בדוח שצורף לבקשה למענק מס' 12 ובקשה להלוואה מס' 16, אשר הוגשו ביום 13.6.95, דווח על השקעה בסך 1,871,500 ש"ח. הדוח פירט הוצאות בגין "תוספות ושיפורים במושכר" וכן צורפה חשבונית של GWS בגין עבודות אלו. הדוח פירט הוצאות נוספות בגין מסועים ומנועים, מערכת קרח נוזלי, מערכת בקרה מרכזית, מיזוג, מיכל חנקן, מערכת קירור שפכים, חדרי קירור ופנלים. גם בגין הוצאות אלו הונפקה וצורפה חשבונית של GWS. אופיר העיד כי החתימה המופיעה על בקשות אלו אינה חתימתו. אופיר העיד עוד, כי בעת הגשת הבקשות הללו המבנה טרם היה בנוי ולכן לא ניתן היה לבצע תוספות ושיפורים במושכר. מנכ"ל עשת איילון, הספקית של המסועים והמנועים, העיד כי הציוד הנ"ל סופק לאלעד הצפוני במועד מאוחר להגשת הדוח וכי מחיר הציוד היה נמוך ממה שדווח. לעניין מערכת הקרח הנוזלי העיד מנכ"ל חברת אונטק, הספקית של המערכת, כי העסקה בין אונטק לאלעד הצפוני לרכישת המערכת נסגרה במועד מאוחר להגשת הדוח וכי מחירו של הציוד היה נמוך ממה שדווח בבקשות. הספקים השונים של הציוד הנוסף (מיכל חמצן, מערכת לקירור שפכים חדרי קירור ופנלים) העידו באופן דומה. לעניין מערכת בקרה מרכזית העיד אופיר כי מערכת כזו לא הותקנה מעולם במפעל. לטענת המדינה, העלות האמיתית שהושקעה במפעל במועד הגשת הדוח היה 410,000 ש"ח, ולא 1,871,500 ש"ח כפי שדווח.

88. בדוח שצורף לבקשה למענק מס' 13 ובקשה להלוואה מס' 17, אשר הוגשו ביום 1.8.1995, דווח על השקעה במפעל בסך 1,150,000 ש"ח. בדוח פורטו השקעות בגין התקנת קווי יצור ומכונות, וצורפה חשבונית של GWS על כל הסכום המושקע. לטענת המדינה, הכספים ששולמו ל-GWS עבור עבודות אלו הוחזרו בתנועה סיבובית

לחשבונותיהם של המערערים. אופיר העיד כי החתימה המופיעה על בקשות אלו אינה חתימתו. אופיר העיד עוד, כי GWS לא ביצעה עבודות התקנה כלשהן בתקופת הדוח. הספקים השונים של הציוד שנרכש עבור המפעל העידו כי על פי ההסכמים עימם המחיר עבור אספקת הציוד כלל גם את התקנתו. המדינה טענה, כי גם אי-התשלום לספקים ועניין ההמחאות שלא כובדו יש בו כדי לבסס עבירת קבלת דבר במרמה, והוא הדין לגבי אי-דיווח על חברת GWS כחברה קשורה.

89. ביום 22.3.1995 הגישה ארזי הצפון בקשה לקבלת תוספת לכתב האישור בסכום כולל של כ-14.9 מיליון ש"ח (להלן – תוספת מס' 3). מרכז ההשקעות אישר תוספת בסכום של כ-14.2 מיליון ש"ח. על פי הנטען בכתב האישום, כתב הכמויות שצורף לבקשה היה מנופח וכלל השקעות שאלעד הצפוני דיווחה עליהן במסגרת בקשות למענקים והלוואות, וקיבלה בגינן הטבות. נטען, כי המערערים הגישו בקשות חופפות בשם שתי החברות אלעד הצפוני וארזי הצפון, על מנת לקבל תשלום כפול. לדוגמה, השקעה בגין התקנת מערכת מיזוג אויר במפעל מופיעה הן בבקשה לתוספת מס' 3 לכתב האישור שהגישה ארזי הצפון, והן בבקשה למענק מס' 12 ובקשה להלוואה מס' 16 שהגישה אלעד הצפוני. כמו כן, כלל כתב הכמויות לתוספת מס' 3 דיווחים כוזבים ומנופחים. לדוגמה, כתב הכמויות פירט השקעה של 3.5 מיליון ש"ח עבור עבודות חשמל. לעומת זאת בפועל, על פי עדותו של אופיר, בוצעו במפעל עבודות חשמל בהיקף של 1.6 מיליון ש"ח לכל היותר.

90. ההגנה טענה, כי כל דוחות הביצוע וכתבי הכמויות שהוגשו למרכז ההשקעות אושרו על ידי המהנדס מיטל, אשר ביקר באתר בזמן אמת. גולד הוסיף, כי גם אם לא הותקנו כל המערכות במועד הגשת הדוחות, הרי בוצעו עבודות להכשרת התשתית עבור ההתקנה, ועל כן אין לייחס חשיבות למועד ההתקנה. כמו כן נטען כי ארזי הצפון ואלעד הצפוני נקלעו לקשיים כלכליים, ועל כן הספקים לא קיבלו את שכרם. המערערים ביקשו לדחות את טענתו של אופיר לפיה החתימה על הבקשות למרכז ההשקעות אינה חתימתו. זאת, נוכח בקיאותו הרבה בפרטים השונים הרלוונטיים לבקשות. לעניין הכספים שהועברו מחברת GWS לחברת אלעד הצפוני טענו המערערים כי מדובר היה בהלוואה בלבד, ולא ב"סיבובי כספים" שנועדו לרמות את מרכז ההשקעות. לעניין תוספת מס' 3 נטען, כי מדובר אך ורק באישור לתקציב כולל ולא בכספים שהתקבלו. כתב הכמויות היה אומדן בלבד על מנת לקבוע את גובה התקציב, וכל עוד לא הוצגו בפני בית המשפט דוחות הביצוע שהגישה ארזי הצפון לא ניתן לקבוע כי התקציב נוצל באופן כוזב. בית המשפט המחוזי דחה את טענות המערערים וקבע כי הוגשו בקשות שהתבססו על מצגים כוזבים של עבודות בביצועה

של GWS. בית המשפט עמד על כך, כי אף לשיטת גולד לא הותקנו המערכות המדווחות במועד הגשת הבקשות, ואין לקבל את הטענה בדבר הכשרת התשתית, שכן הבקשות דיווחו על "רכישת ציוד והתקנתו" ולא על "הכנת תשתית".

91. לסיכום האישום הרביעי: בית המשפט הרשיע את המערערים ב-30 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות, וזיכה אותם מיתר העבירות המיוחסות להם בכתב האישום.

האישום הרביעי - ערעור

92. לעניין עסקאות לידר, חוזרים המערערים על הטענות הדיוניות שהעלו לגבי עסקאות דורנייר. הדברים שנאמרו בעניין זה במסגרת הדיון באישום השלישי נכונים גם לעניין האישום הרביעי. כמו כן, יש בפי המערערים טענות לעניין הממצאים העובדתיים שנקבעו באשר לעסקאות לידר. אכן, אין דרכה של ערכאת הערעור להתערב בקביעות עובדתיות של הערכאה הדיונית. עם זאת, בענייננו מדובר בקביעות לחובתו של נאשם על בסיס ראיות נסיבתיות, כפי שהדגיש בית המשפט קמא. במקרה כזה, גדר התערבותה של ערכאת הערעור רחב יותר. זאת, שכן ראיות נסיבתיות אינן מוכיחות במישרין ממצא עובדתי, אך ניתן לקבוע ממצא עובדתי בהסתמך על ראיות נסיבתיות, כאשר ממצא זה מתבקש על פי שיקולי היגיון וניסיון החיים (ראו, ע"פ 1888/02 מדינת ישראל נ' מקדאד, פ"ד נו(5) 221, 227-228 (2002)). על מנת לבסס הרשעה על בסיס ראיות נסיבתיות, אין צורך שכל ראיה תוכיח את אשמת הנאשם, אלא מספיק שבצירופן של מספר ראיות נסיבתיות יהיה כדי להביא להיסק לוגי בדבר הוכחת אשמת הנאשם מעל ספק סביר. על כן, נסקור בקצרה את הראיות שעמדו בפני בית המשפט קמא בעניין עסקאות לידר ונבחן את הנובע מהן.

93. אין מחלוקת כי בתחילת שנת 1997 התקיימה פגישה בישראל בה נכחו שני המערערים, הלמוט גרונה (מנכ"ל חברת לידר), עמוס אופיר, יהודה הוברמן ובוועז צ'צ'יק. במהלך הפגישה התבקשו חלק מהנוכחים לצאת, כך שנותרו שני המערערים וגרונה. בתום אותה שיחה נחתמה עסקה עם חברת לידר. המערערים טענו בבית המשפט, כי מטרת המהלך הנ"ל הייתה לברר עם גרונה את דעתו על כישוריו של עמוס אופיר. ואולם, המערערים לא העלו טענה זו במסגרת עדותו של גרונה, אשר מסר גרסתו בדרך של היוועדות חזותית. כמו כן, בפני בית המשפט הוצגו, ביחס לכל עסקה, שתי חשבוניות אשר נתפסו במשרדי חברת לידר. שתי החשבוניות מתוארכות לאותו היום, וכן מספר הפריט הנמכר הינו אותו מספר בשתייהן. באחת מן החשבוניות מופיע

מחיר אחד ובשנייה מופיע מחיר גבוה בהרבה. אין מחלוקת, כי חברת אלעד הצפונית רכשה אך מכונה אחת מכל סוג. המערערים טוענים כי החשבונית בעלת המחיר הגבוה היא החשבונית המשקפת את המחיר של העסקה בכללותה (וזו החשבונית שהגישו המערערים למרכז ההשקעות), ואילו החשבונית האחרת הינה חשבונית חלקית על תשלום חלקי עבור המכונה. המדינה טוענת כי החשבונית בעלת המחיר הנמוך היא החשבונית המשקפת את העלות האמיתית של העסקה, ואילו החשבונית בעלת המחיר הגבוה הינה חשבונית כוזבת, שהונפקה לבקשת המערערים על מנת להונות את מרכז ההשקעות. בפני בית המשפט הוצגו ראיות לפיהן החשבוניות בעלות המחיר הנמוך תואמות את הסכום הרשום בכרטיס הנהלת החשבונות של חברת לידר שנתפסה במשרדי החברה. גרונה העיד בבית המשפט, כי החשבונית אשר נרשמה בספרי הנהלת החשבונות של החברה, קרי זו עם הסכום הנמוך, הייתה החשבונית ששיקפה את המחיר האמיתי של המכונה. עם זאת, גרונה לא אישר ולא הכחיש כי חברת לידר הפיקה חשבוניות כוזבות, וכי עשתה זאת לבקשת המערערים. יוער, כי גרונה לא שיתף פעולה עם חוקרי המשטרה.

94. נוסף על האמור, הוצגו בפני בית המשפט ראיות המוכיחות העברות כספים מאלעד הצפונית לחשבון "פטמרק" שבשוויץ. מדובר בתשלומים אשר נחזו להיות תשלומי מקדמה עבור הציוד שנרכש מחברת לידר. המערערים טוענים, כי חשבון פטמרק שימש את חברת לידר. יצחק בנדא, בעליו של חשבון פטמרק, העיד בבית המשפט כי אינו מכיר את חברת לידר או את חברת אלעד הצפונית, וכי פעל בהתאם להנחיותיו של יהושע גוטליב. גוטליב העיד בבית המשפט כי שימש כבנקאי של המערערים, והעביר כספים בין חשבונות בנק בהתאם להוראותיהם. כמו כן העיד, כי השתמש בשירותיו של יצחק בנדא במסגרת מתן השירותים הבנקאיים למערערים. עוד הוצגו בפני בית המשפט מסמכים בנקאיים המוכיחים כי ימים ספורים לאחר כל העברה בנקאית לפטמרק, העבירה פטמרק סכומי כסף זהים או דומים לחשבון של יהושע גוטליב בשוויץ. מחשבוננו של יהושע גוטליב הועברו הכספים (בסמיכות זמנים ובסכומים דומים) לחשבונות שונים - לעיתים לחשבון של חברת אלעד הצפונית, ולעיתים לחשבונות של המערערים וקרוביהם. עוד הוצג, כי הסכום של מכתב האשראי שהועבר לחברת לידר תואם את הסכום אשר מופיע על החשבונית בעלת הסכום הנמוך שהפיקה לידר. המערערים טוענים, כי העברות הכספים הן בגדר צירוף מקרים. לשיטתם, חשבון פטמרק שימש את חברת לידר ואילו הכספים שהועברו מהחשבון של גוטליב הם כספים של משקיעים זרים שביקשו להשקיע בפרויקטים של קבוצת גולד-וחניש.

95. בית המשפט המחוזי קבע, ובצדק, כי אין כל בסיס לטענת המערערים שחשבון פטמרק שימש את חברת לידר, לאור עדותו החד-משמעית של בעל החשבון יצחק בנדא. אף אני סבור, כי ההסבר היחיד להעברת כספי העסקה עם לידר לחשבון פטמרק הינו ההסבר שמציעה המדינה. היינו, כי מדובר בניפוח מחירים וסיבובי כספים. מדובר בהיסק לוגי אשר נשען על ראיות רבות: הפגישה בין המערערים לבין הנהלת לידר בה נתבקשו יתר הנוכחים לעזוב את החדר; קיומן של חשבוניות כפולות עבור אותו מוצר באותו התאריך במחירים שונים; רישום המחיר הנמוך, כפי שמופיע באחת החשבוניות, בכרטיס הנהלת החשבונות של חברת לידר; העברות בנקאיות בין חשבון פטמרק לחשבונות המערערים דרך יהושע גוטליב; עדותו של גוטליב לפיה סיפק שירותים בנקאיים למערערים ופעל על פי הוראותיהם בכל הנוגע להעברות הכספים; עדותו של בנדא לפיה פעל על פי הוראותיו של גוטליב בכל הנוגע לחשבון פטמרק; סמיכות הזמנים והסכומים של ההעברות הבנקאיות. כמו כן, הוצגו ראיות מחזקות נוספות בפני בית המשפט אשר לא פורטו כאן, שכן לא היה בכך צורך. בכל הראיות הללו, על אף היותן נסיבתיות, יש כדי לבנות תמונה מוצקה ביותר בדבר אשמתם של המערערים בכל הנוגע לעסקאות עם חברת לידר.

96. המערערים מוסיפים ומלינים על כך שבית המשפט המחוזי קבע ממצאים מרשיעים בהסתמך על מסמכי הנהלת חשבונות של חברת לידר. לשיטת המערערים מדובר בראיה בלתי קבילה מפני שלא הוגשה על ידי מי שערך אותה, שהרי גרונה לא ערך את המסמכים אלא העובדים תחתיו. כמו כן, טוענים הם כי אף אם מדובר בראיות קבילות, יש ליתן להן משקל נמוך. זאת, נוכח העובדה כי רק חלק מכרטיס הנהלת החשבונות של החברה הוגשה כראיה. ראשית נאמר, כי נראה שמנהל חברה רשאי להעיד בדבר דוח, או במקרה זה מסמך של הנהלת חשבונות, אשר הופק על ידי החברה אותה הוא מנהל. זאת, מכוח החריג בדבר דוח רשמי של ממלא תפקיד בגוף קולקטיבי (ראו, יעקב קדמי על הראיות חלק שני 607 (מהדורה מעודכנת, 2009)). לפי חריג זה, העומד בראש גוף קולקטיבי רשאי להעיד על פעולות הכפופים לו בצורה של הסקה הגיונית, זאת מכיוון שהכפופים לו פועלים לפי הכללים אותם הוא מכתוב (השוו, ע"פ 566/89 מרציאנו נ' מדינת ישראל, פ"ד מו(4) 539, 553 (1992)). ודוקו, אין מדובר בראיה ישירה. מדובר בראיה נסיבתית, אחת מיני רבות, היוצרות יחד תמונה ברורה בדבר אשמתם של המערערים. אף אם נסיר מן המשוואה את עדותו (החלקית, יש לומר) של מר גרונה, עדיין נגיע לאותה מסקנה עובדתית.

97. לעניין הטענה בדבר היות החומר שנתפס בגרמניה חומר חלקי בלבד לא ראיתי צורך להרחיב, שכן בית משפט זה דן בסוגיה זו במסגרת ערר שהגיש גולד בדבר עיון בחומר חקירה (ראו בש"פ 9 גולד). טענתו המרכזית בערר הייתה, כי נוכח העובדה שרק חלק קטן מהחומר שנתפס במשרדים בגרמניה הגיע לישראל, יש לאפשר לו לעיין ביתר החומר שנתפס. בית המשפט (השופטת ד' ביניש) דחה את הערר וקבע, כי הרשויות בגרמניה העבירו לרשויות הישראליות כל מסמך שהיו בו איזכור שמות המערערים או אחת מהחברות שבשליטתם וכי חזקה על הרשויות בגרמניה כי הן מבצעות את המוטל עליהן במיומנות ובהגינות. עוד נקבע, כי החומר שלא הוגש לבית המשפט על ידי התביעה אינו נחשב "חומר חקירה". נוכח האמור, אין מקום לטענות בדבר חלקיות חומר הראיות בנושא זה.

98. טענה נוספת בפי המערערים היא, כי שגה בית המשפט המחוזי עת קבע שעצם קיומן של שתי חשבוניות לאותו מוצר מוכיח מרמה. המערערים חוזרים על טענתם לפיה אחת החשבוניות שיקפה את מלוא מחיר המכונה ואילו החשבונית השנייה הייתה חשבונית חלקית, שהופקה עבור תשלום חלקי ששילמה אלעד הצפוני לחברת לידר. טענה זו נדחתה בצדק על ידי בית המשפט קמא. ראשית, גולד העלה אפשרות זו בפני הלמוט גרונה במהלך חקירתו הנגדית וגרונה דחה אותה. כמו כן, ההסבר שמציעים המערערים אינו תואם את העובדה שהפער בין הסכומים בשתי החשבוניות הופקד בחשבון פטמרק, אשר בפועל שירת את המערערים עצמם ולא את חברת לידר.

99. אשר על כן, לא מצאנו לקבל את טענותיהם של המערערים ביחס לאישום הרביעי.

טענות פרטניות של וחניש

100. טרם נידרש לטענות שהעלו הצדדים לעניין העונש שנגזר על המערערים, נדון בטענות שהעלה וחניש ביחס למידת מעורבותו במעשים שתוארו בארבעת האישומים לעיל. עיקר ערעורו של וחניש מתבסס על הטענה, אשר הועלתה בפני בית משפט המחוזי, לפיה לא היה הוא מודע למעשי המרמה של גולד, ככל שהיו כאלה. גם במסגרת הערעור חוזר וחניש על הגרסה לפיה בין השניים הייתה נהוגה חלוקת עבודה בכל שנות פעילותם המשותפת: גולד ניהל את כל ההליכים מול מרכז ההשקעות, ואילו וחניש טיפל בניהול הטכני, כגון התנהלות מול הקבלנים בשטח, ובפעילות השוטפת בחשבון החברות (לתשלום משכורות ושכר לקבלנים וספקים). עוד טוען וחניש, כי

גולד היה זקוק לו בעיקר עבור המימון, אותו הוא גייס דרך משפחתו בספרד ובקוריאה. גם בעובדה זו יש, לדעת וחניש, בכדי לחזק את גרסתו, שהרי אין להעלות על הדעת שיסכן את כספי משפחתו בעסקים שמנוהלים בדרכי מרמה. וחניש מבסס טענותיו, בין היתר, על עדותו של גולד עצמו, לגביה נטען כי מדובר באמרת נאשם בניגוד לאינטרס שלו:

"שלמה (וחניש - א' ג') היה שותף שלי, אך כשאני אומר טיפלנו זה בעצם אני טיפלתי. שלמה היה לו קטע מאוד באישיות שלו... מצומצם באחריות שלו" (פרוטוקול דיון מיום 24.01.2006, עמ' 7272-7273).

וחניש אף מפנה לעדויות של קבלנים וספקים אשר העידו כי כלל לא הכירו אותו וכן לעובדה שאנשי דורניר לא הזכירו את שמו בעדותם. כן נסמך הוא על עדותם של אנשי המשרד של גולד-וחניש, אשר העידו כי גולד היה "היוזם והכוח המניע". מעבר לכך, לטענת וחניש התביעה לא הביאה אף ראיה לקיומה של מחשבה פלילית מצידו, בייחוד נוכח העובדה כי נדחתה טענתה בדבר קיומה של שיטת ביצוע. לטענת וחניש, לא קיים בית המשפט המחוזי את חובת ההנמקה המוטלת עליו, שכן רק שני עמודים מתוך פסק הדין הנושא כ-200 עמודים יוחדו להוכחת אשמתו. וחניש מוסיף, כי בית המשפט המחוזי ביסס את הרשעתו אך ורק על התרשמות מעדותו, ללא כל ראיה מוחשית אחרת.

101. סבורני, כי יש לדחות את טענותיו של וחניש. אכן, וחניש מפנה למספר עדויות לפיהן העדים לא הכירוהו או לא פעלו מולו. ואולם, מול עדויות אלו קיימות עדויות רבות אחרות המצביעות על מעורבותו המלאה של וחניש. לדוגמה, וחניש טוען כי ההתנהלות מול מרכז ההשקעות הייתה בתחום אחריותו הבלעדית של גולד. טענה זו סותרת את עדותו של מנהל מרכז ההשקעות, משה דברת, אשר העיד כי נפגש אישית עם וחניש ולא רק עם גולד (פרוטוקול דיון מיום 26.11.2003, עמ' 3948). כמו כן, אלי ליכטר, רואה החשבון של חברת GWS, העיד כי קיבל משני המערערים מסמכים הנוגעים להנהלת החשבונות של חברת GWS (פרוטוקול דיון מיום 05.02.2003, עמ' 2226). דוגמה נוספת למעורבותו של וחניש ניתן למצוא בעדותו של שחר יזרח, אשר עבד במשרדם של המערערים, לפיה וחניש היה ממקבלי ההחלטות בחברה (פרוטוקול דיון מיום 23.10.2002, עמ' 1713). אף הנאשם השלישי בפרשה, חיים סדרס, הגדיר את וחניש "בעל הבית" (פרוטוקול דיון מיום 1.5.2007, עמ' 9722). מנכ"ל חברת דימונה טקסטיל, גלעד רוזנטל, העיד בזו הלשון:

"בוא נשים את הדברים על דיוקם, מבחינתי עודד גולד ושלמה וחניש היו אותו דבר, הבעלים... נושא ההשקעות נוהל ממשרדם של עודד גולד ושלמה וחניש ברח' החשמונאים. הם שניהם ישבו שם. מפעם לפעם גם פגשתי את שניהם שם, לפעמים רק את עודד גולד. כשאתה שואל אותי אם לעשות אבחנה ביניהם, אני לא יודע בדיוק לאיזה ניואנס אתה מתכוון". (פרוטוקול דיון מיום 3.3.2004, עמ' 5018).

102. מעבר לאמור, אין בכוחן של כמה ראיות התומכות בגרסתו של וחניש כדי לאיין את הראיות הרבות המרשיעות בכל הנוגע לו. כך, בין היתר, הוכח כי וחניש חתם על דוחות ביצוע וכי כספים בשווי מיליוני שקלים שהועברו במסגרת עסקאות לידר ועסקאות דורנייר הועברו לחשבונותיו הפרטיים ולחשבונות של אשתו. כמו כן, חלק עיקרי של העבירות נשוא כתב האישום בוצעו בגזרה הבנקאית שהייתה, לפי גרסת וחניש, בתחום אחריותו. הכוונה לפעולות כדוגמת: סיבובי כספים, השימוש באביו ואשתו של וחניש כבעלים פיקטיביים של החברות, משיכות מחברת GWS, ריקון חברות לקראת חדלות פירעון וקבלת כספים ששולמו עבור רכישת ציוד מגרמניה דרך חשבונות בנק בשווייץ. אכן, בית המשפט המחוזי קבע כי הוא אינו נותן אמון בגרסתו של וחניש. ואולם ההרשעה לא התבססה על קביעה זו בלבד. במסגרת כל אישום התייחס בית המשפט המחוזי במפורש למעורבותו של וחניש במעשים כמבצע בצוותא ובעל שליטה פונקציונלית במעשי המרמה. לפיכך, לא מצאנו ממש בטענותיו של וחניש לעניין זה.

103. סיכומם של דברים הוא, כי לא מצאנו מקום לשנות מהכרעת דינו של בית המשפט המחוזי. זאת, לבד מהקביעה כי תחת הרשעת המערערים ב-58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה, יש להרשיעם בביצוע ארבע עבירות בלבד של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ביחס לכל אחד מהאישומים ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה.

הערעור על העונש

104. כאמור, הן המערערים והן המדינה הגישו ערעור על העונש שגזר בית המשפט המחוזי. בעוד שלטענת המערערים הושתו עליהם עונשי מאסר חמורים – שמונה שנות מאסר בפועל לגולד ושש שנות מאסר בפועל לוּחניש – הרי שלטענת המדינה יש מקום להחמיר את עונש המאסר שנגזר על המערערים.

105. לטענת המערערים, עונשי המאסר בפועל אשר נגזרו עליהם הינם חמורים, ויש מקום להקל בהם. לעניין זה טוענים שני המערערים, כי היה על בית המשפט המחוזי להתחשב בעובדה כי חלק עיקרי מן הכספים שהתקבלו נכנסו לקופות של החברות כהון עצמי ולא לכיס הפרטי של המערערים. היינו, כי השניים לא הפיקו רווח כתוצאה מהמעשים בהם הורשעו. לעניין זה מוסיפים המערערים כי יקשה עליהם לשאת בתשלום הקנס הכספי שהטיל עליהם בית המשפט המחוזי. כן טענו המערערים, כי חרף העובדה שבית המשפט המחוזי נתן משקל להתמשכות ההליכים בעניינם, יש בשיקול זה כדי להצדיק הימנעות ממאסר בפועל בנסיבות המקרה. לטענתם, התמשכות ההליכים נבעה מכך שהתביעה בחרה להגיש כתב אישום המייחס למערערים עבירות רבות, אשר הם זוכו מחלק ניכר מהן. לטענתם, נוכח האמור גם אין מקום לייחס כל משקל לעובדה כי ביקשו להגן על עצמם באופן מלא מפני האישומים נגדם. מעבר לכך, טען כל אחד מהמערערים כי יש בנסיבותיו האישיות כדי להצדיק הקלה בעונש המאסר. כך, לשיטתו של גולד העובדה כי לא היה מיוצג במהלך ההליכים מצדיקה הקלה בעונש. כן טוען הוא כי יש להתחשב בעובדה שהוא נעדר כל עבר פלילי, בעדויות האופי החיוביות שניתנו לטובתו, וכן בסבל שנגרם לו כתוצאה מההליך הממושך. גם וחניש מעלה טענות הנוגעות למצבו האישי. לטענתו, ההליכים נגדו הובילו לכך שנאלץ לעזוב את ישראל עם משפחתו, התלויה בו למחייתה. עוד טוען הוא כי עונש המאסר שנגזר עליו יגרום למשפחתו ולו סבל משמעותי. כן מדגיש וחניש את העובדה כי הוא נעדר כל עבר פלילי ואת העובדה שחלקו במעשים נשוא כתוב האישום היה שולי ביחס לחלקו של גולד.

106. לטענת המדינה, העונש שהושת על המערערים הינו קל יחסית לחומרת העבירות בהן הורשעו. מדובר, לטענתה, באחת מפרשיות המרמה הגדולות שנראו בארץ, הן בהיקפה, הן בתחכומה והן בנזקים שנגרמו בעטייה. לטענת המדינה, המערערים קיבלו הטבות מהמדינה בסך של כ-53 מיליון ש"ח, בערכים נומינאליים דאז (לעניין זה טוענת המדינה כי נפלה טעות בפסק הדין של בית המשפט המחוזי אשר קבע כי המערערים קיבלו סכום של 18 מיליון ש"ח). המדינה מפנה בערעורה לתסקירי שירות המבחן שנערכו למערערים והוגשו לבית המשפט המחוזי, אשר כללו המלצות בדבר "ענישה מוחשית ומציבת גבולות". עוד מפנה המדינה לעדותו של מנהל מרכז ההשקעות לפיה בעקבות התנהלות המערערים וקריסת הפרויקטים שהקימו בוטל מסלול ההלוואות וקוצץ תקציב המרכז באופן דרסטי. המדינה אף מתייחסת לעובדה, כי כתוצאה ממעשי המרמה שביצעו המערערים במפעל טקסטיל דימונה נסגר המפעל, אשר העסיק רבים מתושבי דימונה. המדינה מוסיפה עוד, כי שגה בית המשפט המחוזי

כאשר גזר על המערערים שנתיים מאסר על תנאי בלבד בגין הרשעתם באישום הרביעי, שהינו חמור ביותר. עוד גורסת המדינה, כי יש ליתן משקל לעובדה שהמערערים מעולם לא הביעו חרטה על מעשיהם ואף לא השיבו את הכספים שקיבלו במרמה. לבסוף, טוענת המדינה כי שגה בית המשפט המחוזי כאשר נתן משקל לקולה להתמשכות ההליכים בעניינם של המערערים. לשיטת המדינה, התמשכות ההליכים במקרה דנא נבעה מהיקף האישומים, מורכבות העבירות וההיקף הרחב של הראיות בתיק. כן מציינת המדינה כי ההליכים התמשכו כתוצאה מהחלטתם הלגיטימית של המערערים לנהל את ההליך על כל פרטיו.

107. ביום 30.1.2011 הוגשו תסקירים מעודכנים מטעם שירות המבחן ביחס למערערים. בתסקיר שנערך לגולד צוין, כי הלה מכחיש בתוקף את מעורבותו בעבירות בהן הואשם וכי אינו לוקח חלק בכל הליך טיפולי. לגבי וחניש צוין, כי הוא מביע צער וחרטה ביחס לעבירות שביצע, ואף כי השתתף בקבוצה טיפולית במהלך תקופת מאסרו.

108. לאחר בחינת טענות הצדדים הגענו למסקנה כי יש לדחות את ערעוריהם של המערערים בנוגע לעונשים שהושתו עליהם ולקבל את ערעורה של המדינה באשר לקולת עונשו של גולד. ממכלול החומר שהובא לפנינו עולה בבירור כי גולד היה הדמות הדומיננטית והמובילה מבין השניים, וכי הוא ריכז את מרבית הקשר מול מרכז ההשקעות. אכן, כפי שציין בית המשפט המחוזי בגזר הדין, גולד היה הגורם הפעיל והרוח החיה בפרשה שלפנינו, בעוד וחניש עמד בדרך כלל מאחורי הקלעים. להשקפתנו, על אף מעורבותו של וחניש בהחלטות שנתקבלו בענייננו, מן הראוי ליתן משקל משמעותי יותר לפער שהתקיים בין השניים ברמת הפעילות הפלילית ובחומרת מעשיהם. כמו כן, אנו סבורים כי יש ליתן משקל משמעותי להיקפם העצום של מעשי המרמה כלפי רשויות המדינה שהביאו לכך שהמערערים קיבלו מהמדינה שלא כדין ותוך יצירת מצגי שווא שקריים עשרות מיליוני ש"ח. זאת, כפי שטוענת המדינה, תוך גזילת כספים שיועדו לעידוד תעשייה, להקמת מפעלים בפריפריה ולעידוד תעסוקה. עוד יצוין כי אנו סבורים שחומרת המעשים והיקף המרמה שנתגלו במקרה דנא, כמו גם עוצמת הפגיעה באינטרס הציבורי והצורך להרתיע מפני הונאת רשויות המדינה, מחייבים את העלאת רף הענישה. יפים לעניין זה דבריה של השופטת א' פרוקצ'יה:

"בית משפט זה עמד לא אחת על הפער הקיים בין ההכרה הברורה כי מעשים של פגיעה בגוף וברכוש הינם עבירות שמתחייבת בגינם ענישה חמורה כדי להרתיע מפני סיכון שלום הציבור וביטחונו, לבין מידת

הסלחנות הננקטת לא אחת ביחס לעבירות כלכליות של צווארון לבן, שנזקן לפרט ולציבור הרחב הנו רב ביותר. לעתים דווקא מעשי עבירה כאלה זוכים בבתי-המשפט ליחס מקל ופשרני אף שנזקם לכלל, למשק ולכלכלה, ולאמון שהציבור רוחש למערכות המשק והשלטון, הוא רב ביותר. נוצר לפרקים יחס בלתי הולם בין הענישה המוטלת על עברייני הנאשם בפריצה וגניבת רחוב, לבין ענישה הנגזרת על נאשם רב-מעללים, הגוזל מיליונים מכספי ציבור תוך הפרה עמוקה של חובות נאמנות ומוסר בסיסיים. על פער עמוק זה, הנבקע לעתים בתפיסה העונשית הנוהגת במקומנו, יש לגשר בדרך של שמירת יחסיות הולמת בהיקפי הענישה, תוך ייחוס משקל מתאים לחומרתם האמיתית של המעשים, להשלכתם השלילית ארוכת הטווח על מערכות הכלכלה והחברה ולהיקף הנזק שהם מביאים על הציבור... תוצאותיה ההרסניות של העבריינות הכלכלית והקלון הדבק במבצעה מחייבים את בתי-המשפט בהבעת מסר עונשי הולם אשר יבטא תכלית חברתית ברורה המבקשת למגר תופעות של ניצול כספי ציבור שהופקדו בנאמנות בידי גורמים ציבוריים למטרות העשרת הפרט אגב מעשי עבירה" (ראו ע"פ 9788/03 טו 19 נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(3) 245, 250-252 (2004)).

109. בהקשר זה יוער כי הפרשה שלפנינו דומה במידה רבה בנסיבותיה העובדתיות לפרשה שנדונה בעניין רודמן, שעל פרטיה עמדנו בפסקה 31 לעיל. גם בעניין רודמן היה מדובר, כזכור, בנאשם, שהוציא במרמה כספים ממרכז ההשקעות והורשע במספר עבירות של קבלת דבר במרמה ובעבירות נוספות. עונש המאסר בפועל שנגזר על הנאשם באותה פרשה עמד על ארבע וחצי שנות מאסר. אנו סבורים כי נוכח היקף ההונאה שנתגלה בפרשה שלפנינו והצורך להעלות את רף הענישה בעבירות מסוג זה, שבהן פועלים אנשי עסקים מתוחכמים לגניבת כספי הציבור, יש להחמיר את הענישה ביחס לעונש שהוטל על רודמן. כמו כן, יובהר כי להשקפתנו השינוי באופן הגדרת העבירות בהן הורשעו המערערים, כך שבמקום 58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ועבירה אחת של קבלת דבר במרמה הם הורשעו אך בארבע עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה, אינו מצדיק את הפחתת עונשם. אכן, המערערים לא זוכו, למעשה, מאף אחד מהאישומים בהם הואשמו, ואף לא מצאנו כי בית משפט קמא הרשיע את המערערים בביצוע מעשים כלשהם שלא היה מקום להרשיעם בגינם. השינוי שאירע הוא בסיווג המשפטי של העבירות בהם הורשעו כעבירות רבות-פריטים. במקרה דנא שינוי זה אינו מצדיק הקלה בעונשיהם של המערערים. זאת ועוד, אף אם היינו מתייחסים לשינוי בסיווג העבירות כזיכוי חלקי של המערערים, הרי בית משפט זה כבר קבע לא אחת כי זיכוי מעין זה אינו

מחייב את הפחתת העונש הכולל שנגזר על הנאשם (ראו למשל: ע"פ 288/88 גנדור נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(4) 45, 52-53 (1988); ע"פ 3314/06 אייזנקוט נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 29.7.2010), פסקה 11 לפסק הדין; ע"פ 3468/07 עצמון נ' מדינת ישראל (טרם פורסם, 14.7.2010), פסקה 33 לפסק הדין). במקרה שלפנינו, על אף שהמערערים הורשעו בביצוע מספר רב של עבירות, הרי עונשיהם נגזרו כעונשים כוללים ומצטברים, בהתאם לכל אחד מארבעת האישומים שבהם הורשעו, ולא נגזרו עליהם עונשים נפרדים בגין כל אחת מהעבירות. בנסיבות אלה אין מניעה מיישום הכלל האמור גם במקרה דנא. עוד יובהר, כי בהחלטתנו לעניין העונש לקחנו בחשבון גם את נסיבותיהם האישיות של גולד ווחניש, את התמשכות ההליכים בפרשה, ובמיוחד את הכלל לפיו אין זו דרכה של ערכאת הערעור למצות את הדין עם הנאשמים. אלמלא שיקולים אלה היו עונשיהם של גולד ווחניש משמעותיים אף יותר.

סוף דבר

110. החלטנו, אפוא, להמיר את הרשעותיהם של המערערים מהרשעה ב-58 עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה להרשעה בארבע עבירות של קבלת דבר במרמה בנסיבות מחמירות ובעבירה אחת של קבלת דבר במרמה. עונש המאסר בפועל שהוטל על גולד יועלה לתשע וחצי שנות מאסר. איננו מתערבים ביתר רכיבי עונשו של גולד. הערעורים לעניין עונשו של ווחניש נדחים.

ה נ ש י א

השופטת א' חיות:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

השופט נ' הנדל:

אני מסכים.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק-דינו של הנשיא א' גרוניס.

ניתן היום, ט"ז באלול התשע"ב (03.09.2012).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ה נ ש י א